

Újra néven nevezzük

A kiadásban együttműködő civil szervezetek:

Keresztény Értelmiségiek Szövetsége

Magyar Polgári Együttműködés Egyesület

Professzorok Batthyány Köre

AZ IDŐK JELEI

Újra néven nevezzük

Erények a közéletben?

StratComm Kft.
2018

© Stratcomm Kft., 2018

Szerkesztőbizottság
NÁRAY-SZABÓ GÁBOR
OSZTIE ZOLTÁN
TORDÁNÉ PETNEHÁZY JUDIT

Tanácsadók
MATOLCSY JÁNOS
PÁL ÁKOS

Borítóterv
GREGOR LÁSZLÓ

A kiadvány megjelenését támogatta a
Szövetség a Polgári Magyarországért Alapítvány

ISBN 978 615 80576 1 5

A kiadásért felel a StratComm Kft. ügyvezetője.

Nyomdai előkészítés: Grepenta Kft.

Tartalom

ELŐSZÓ	9
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	11

I. RÉSZ Alapvetések

ANTROPOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉS	15
A keresztény emberkép	15
Emberkép a Bibliában - az ember helye a teremtésben	16
Az ember transzcendens meghívottsága	17
Az ember kettős természete és szabadsága	17
Teremtettség, erkölcsi törvény	18
Az univerzális emberi természet	19
Az emberi természet hat alapsajátossága	19
AZ ERÉNYEK MEGKÖZELÍTÉSE	25
A személy java: szabadság és boldogság	25
Az erények	26
A négy sarkalatos erény bemutatása	29

Igazságosság	29
Mértékletesség	30
Erősség	31
Okosság	32
Az erények összefüggése	32
Eligazodás az erények között	34

II. RÉSZ

A négy sarkalatos erény

IGAZSÁGOSSÁG	41
Alapvetések	42
Van igazság	42
Az igazságosság fő pillérei	42
Igazságosság a jogban	42
Szolidaritás	45
A közéleti szereplők és az igazságosság	45
Az igazság és megközelítése	45
Igazságosság a közéletben	47
A személy méltósága	47
Az igazság kimondása	47
Társadalmi igazságtalanság: a növekvő vagyoni- és jövedelemkoncentráció	49
Az egyenlőség hamis ígérete	50
Szegénység elleni küzdelem (szociális igazságosság)	51
Tisztos megélhetés igénye (osztó igazságosság)	53
Etikus gazdaság (kölcsönös igazságosság)	54
A családpolitika igazságossága	55
Egészségügy	56
Történelmi igazságtalanság	56
Üzenetek	57

MÉRTÉKLETESÉG	59
Alapvetések	60
A közéleti szereplők mértékletessége	61
A mértékletesség igényének felkeltése	61
A mértékletesség erénye a közéletben	63
Mértékletes kommunikáció a közéletben	63
A hatalom mértékletessége	64
Mértéktelen fogyasztás, fogyasztói társadalom	65
Mértékletesség a környezetünkben, teremtésvédelem	66
Mértékletesség a karrierben, az előrelépésben	68
Mértékletesség a gazdaságban	70
Üzenetek	71
ERŐSSÉG	73
Alapvetések	74
A közéleti szereplők és az erősség erénye	75
Az erősség és a példamutatás	75
Az erősség erénye a közéletben	77
Az eszmények következetes vállalása - „vértanúság”	77
Kiállás a család mellett	78
Kitartás eszményeink megvalósítása mellett	79
Bátorság a „főáramú” gazdasággal kapcsolatban	80
Állásfoglalás az állam szabályozó szerepe mellett	82
A civil élet bátorsága	84
Ifjúságvédelem, életvezetési ismeretek, drogrevenió	85
Bátorság a kommunikációban	85
A türelem erénye	89
Üzenetek	89
OKOSSÁG	91
Alapvetések	92
A közéleti szereplő okossága	93

Mérlegelés és döntékényszer	94
Az okosság erénye a közéletben	94
A közélet keresztény megközelítése	94
A közéleti tevékenység feladata: a közboldogság szolgálata	95
Választási akarat vs. politikai ügyesség	97
A tervezés minősége	99
Alaposan előkészített vagy intuitív döntések	100
Az értelmiség szerepe	101
Forradalmiság és konszolidáció	102
Az okosság erénye a szakpolitikában	103
Üzenet	105

Előszó

Az elmúlt években közel százan dolgoztunk az *Idők jelei* vitairatokon, hogy keresztény alapokon elemezzük a magyar társadalom, a közélet és a politika helyzetét. Két füzetben közzétett megállapításainkat konferenciákon vitattuk meg a miniszterelnökkel, a kormány tagjaival és az érdeklődők szélesebb körével. Igyekeztünk a tárgyilagos véleménynyilvánításra, méltattuk és – ha kellett – bíráltuk a társadalmi jelenségeket és a politika ezekre adott válaszait. Nem arra számítunk, hogy megállapításaink, kritikánk vagy javaslataink szó szerint meg fognak jelenni különböző politikai programokban, de reméljük, hogy a közélet szereplői követik, vagy legalábbis figyelembe veszik a kipróbált keresztény értékrendet. Bár ez az értékrend Európában egyre jobban visszaszorul, mi nem adjuk fel, és bízunk abban, hogy legalábbis hazánkban és néhány, hasonló beállítottságú országban befolyásolja a közéletet.

A keresztény gondolkodás kétezer éves, a közösségeket hatékonyan összetartó és jól működtető szeretetre épül. Olyan közösségszervezési elv, amely lehetővé teszi, hogy az érdekek minél szélesebb körben érvényesüljenek, hogy ne csak a győztes vigyen mindent, hanem szegény és

gazdag, erős és gyenge egyaránt megtalálja a helyét a társadalomban. A szabadság és a tudás felelősséggel jár, ennek figyelmen kívül hagyása rövid és hosszú távon káros hatással van a társadalomra. Elemzésünket a négy sarkalatos erényre, az igazságosságra, a mértékletességre, az erősségre és az okosságra építjük. Ezek fényében igyekeztünk objektívan értékelní a mai magyar társadalomban észlelhető jelenségeket, valamint irányít jelölni a keresztény gondolkodású közéleti szereplők számára.

Munkánk három részből áll: egy átfogó tanulmányból, egy mozi-filmből és egy konferenciából. A tanulmány szűkebb, a téma iránt érdeklődő olvasói körnek szól, röviden bemutatja a sarkalatos erényeket, majd ezek alapján összefoglalja elvárásainkat a közéleti ember és általában a közélet iránt. A mozifilm egyszerű, könnyen megragadható képekkel és szavakkal bontja ki a tanulmány elméleti fejtegetéseit, reményeink szerint szélesebb kört tud megszólítani. A konferencián pedig megvitatjuk és továbbgondoljuk az erények szerepét a közéletben..

E háromrészes mű a sarkalatos erényekről négy munkacsoportban lefolytatott beszélgetés és sok-sok vita eredményeként született.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton köszönjük a vita résztvevőinek értékes hozzájárulását!

Álljon itt a nevük: *Baritz Laura OP, Baticz Orsolya, Berán Ferenc, Bodonovich Jenő, Bodrogi Richárd, Borbás Zoltán, Borókai Gábor, Botos József, Botos Kata, Cservák Csaba, Csókay Barnabás, Ferencz Orsolya, Fodor István, Frivaldszky Edit, Gróh Gáspár, Hajdú Edit, Hegedűs András, Hegyi László, Horkay-Hörcher Ferenc, Illés Boglárka, Józsa Judit, Kathy Horváth Lajos, Kásler Miklós, Király Miklós, Kiss Bertalan, Kucsera Tamás, Lakner Zoltán, Matolcsy János, Náray-Szabó Gábor, Nemes Csaba, Osztie Éva, Osztie Zoltán, Papp Miklós, Pál Ákos, Pásztélyi Zsolt, Rónay Miklós, Sáhó Eszter, Szentpály-Juhász Miklós, Tokár János, Tordáné Petneházy Judit, Tóth József, Záborszky Kálmán.*

A mozifilm elkészítéséért köszönetet mondunk Krisztics Dezsőnek és a StratComm kreatív média alkotócsapatának.

A fejezeteket elválasztó négy erényt ábrázoló kerámiák *Józsa Judit* kerámiaszobrász alkotásai, melyekről a képeket *Gedai Csaba* készítette.

A Szerkesztőbizottság

I. Rész

ALAPVETÉSEK

Antropológiai megközelítés

A keresztény emberkép

Rendkívül meglepően kezdte egyik budapesti előadását Muhámmád Junusz, Nobel-békedíjas közgazdász, amikor is a 2008-as világválság kapcsán kifejtette, hogy a válság igazi oka az emberkép válsága, s ennek csak következménye a gazdasági válság. Véleménye szerint valójában nem gazdaságilag kell megoldani a globális válságot, hanem az emberképen kellene dolgozni. A szavaira azért érdemes figyelni, mert Junusz nem egyszerű közgazdász, hanem Nobel-békedíjjal kitüntetett közgazdász, a világ egyik legzseniálisabb professzora.

Ha Junusz állítása igaz, akkor minden közgazdásznak kiemelt feladata kellene hogy legyen az emberképpel foglalkozni. Sajnos sokan úgy kerülhetnek pénzügyi vezető szerepbe, hogy alig tanultak antropológiát, olyanok hozhatnak pénzügyi vonalon stratégiai, sokakat érintő döntéseket, akik az etikai értékrendszerekben alig mélyültek el. Az összeomlott gazdasági-pénzügyi rendszer után az emberiség új utakat keres, s ehhez a kereszténység is szeretne hozzájárulni a teológiai emberkép felvázolásával, amelynek megismerésére szeretne buzdítani minden jóakarató embert.

Emberkép a Bibliában - az ember helye a teremtésben

A Biblia már a legelső lapokon tisztázza az ember helyét a világban: Isten bizalmas alávetettje, a gondviselésére bízták a teremtett világot, amihez segítőtársat is kapott maga mellé. Egyszerűen úgy mondhatnánk: az ember fölött Istene van, alatta a teremtett világ, mellette a segítőtársa.

Az embert Isten a saját képmására teremtette, úgy is mondhatnánk az ember Isten élő ikonja. Ez mindenekelőtt rokonságot jelent, tehát az ember nem Isten, de nem is egyszerűen fölegyenesedett állat. Van benne isteni szikra, lélek, képes gondolkodni és szeretni. Minden ember egyedi csoda, megismételhetetlen misztérium, akit Isten önmagáért teremtett. Személyes méltóságának ez az istenképiség az alapja, ezért minden ember méltó arra, hogy önmagáért szeressék, hogy személyes méltóságát feltétlenül tiszteljék, és semmilyen gazdasági helyzetben ne használják tárgyként. Az istenképiség az alapja az önbecsülésnek, önszeretnek, ami nem függ az egészségtől, gazdasági hasznosságtól, munkateljesítménytől. Az ember létét, személyét ajándékba kapta Istentől, bizalommal fordul Teremtője felé, s elismeri teremtmény voltát.

Az emberhez Isten után először is az embertársa tartozik. Elsődleges világa nem a tárgyi világ, a pénz, a gazdaság, hanem az interperszonális kapcsolatok. Az ember nem az egyszemélyes Isten képmására teremtett, hanem a Szentháromság képére, amelyben az Atya, a Fiú és a Lélek tökéletes szeretetkapcsolatban léteznek. Számára a kapcsolatok nem mellékesek, hanem első rangúak: a család, a barátság, a társadalmi, közösségi élet. Ezek is a Szentháromság ikonjai: az emberi közösségekben is a szeretet a legfontosabb.

A kereszténység a személy egyedi misztériuma mellett a kapcsolatokat is fontosnak tartja. Az ember a segítőtársával együtt értelmezi

alapfeladatait. Az ember alapvetően együttműködésre, kommunikációra teremtett, akinek a társa nem versenytárs, hanem a segítője.

Az ember testiségével az anyagi világhoz tartozik, az élőlények társ-teremtények. A teremtett világ őrzését és művelését kapta feladatul. Istenképiségből adódik, hogy a teremtés koronája, azaz használhatja a világ javait, nyersanyagait, művelheti a világot hatékony technológiával, nincs passzívan alávetve a biológiai-természeti eseményeknek. De nem feledkezhet el azok őrzéséről sem, a természet, a Föld, a nyersanyagok, a technológiák művelésének Isten korlátokat szabott. Ennek az Isten előtti felelősség a határa, az ember nem korlátlan ura a világnak, minden tettéről be kell számolnia Teremtőjének. Isten felhatalmazza az embert az önálló tevékenységre, és nincs olyan terület – a gazdaságban sem –, ahol kivonhatná magát az Ő tekintélye alól. Ezenkívül tekintettel kell lennie az élővilágra, az ökoszisztémákra, de mindenekelőtt az embertársaira és a közjóra.

Az ember transzcendens meghívottsága

Az ember a transzcendensre irányul. Az *anthróposz* ('ember') olyan lény, aki fölfelé tekint, s nemcsak a létfenntartás, a mindennapi kenyér, a haszon foglalkoztatja. Az ember ugyanis meghívott. Azért tudja fölemelni fejét a világból, és föltekinteni, mert meghívást kapott Istentől, aki elének jön. A Biblia alapkijelentése, hogy Isten szól. A Szentírás minket a személyesen meghívó, személyes Istenről beszél. Minden létező létét átjárja a meghívás, minden, ami van, Isten dicsőségére teremtett.

Az ember kettős természete és szabadsága

A Biblia úgy írja le az ember teremtését, hogy Isten a porból megalkotta az ember testét, s belelehelte az élet lelkét. Az ember nem két darabból áll, hanem testi-lelki egység, egyetlen személy, de testi-lelki dimenziója, kettős természete van.

Az ember Istenhez és a világhoz is tartozik. Testi-lelki egysége a biológiai-fizikai, valamint a metafizikai, azaz szellemi természetét is hangsúlyozza, komolyan veszi. Mégsem a két természet harmóniája, egyensúlya a célja, hanem a szellemi természet alapján értelmezni és alakítani, művelni a testi-biológiai dimenziót.

Amikor a kereszténység a természetet keresi, mindig tudja, hogy az emberi természetet Isten teremtette, ezért soha nem feledkezik el az ember lelki dimenziójáról sem, és a keresztény természetfogalom sohasem válik merő biologizmussá, naturalizmussá. Ez a „természet” nem magától van, nem semleges, és alapvetően nem a bűnre hajló, hanem a szeretetre, a rendre, az észszerűsége.

Az ember szabad együttműködésre kapott meghívást, rendelkezik a döntés szabadságával. Az ilyen szabad embernek Isten kezdettől fogva a lelkiismeret veleszületett törvényét ajándékozta, amelynek segítségével megkülönbözteti a jót a rossztól. Az embert Isten olyannak akarta, hogy képes legyen a belátásra, tudjon dönteni, gondoskodjék magáról, irányítsa saját és közössége életét – mindig az örök isteni terven belül, s az értelmével kell felismernie, hogyan is alakítsa életét.

Teremtettség, erkölcsi törvény

A Biblia alapvetően teremtettnek tartja a természetet, ezáltal az emberi természetet is. Isten teremtette a rendet a világba („Mindent mérték, szám és súly szerint elrendezett” – Bölcs 11,20), és az ember képes ezt a rendet értelmével felismerni.

Optimistán úgy gondoljuk, hogy a természetben vannak indítatók, törvények, amelyeket fel kell fogni, és a szíve, lelkiismerete alapján mindenki képes felismerni a természetes erkölcsi törvényt. Mivel Isten kezéből születik minden ember, ez a természetes erkölcsi törvény, azaz a legalapvetőbb erkölcsi törvények mindenkinek a szívébe, lelkiismeretébe bele vannak írva.

Az univerzális emberi természet

A keresztény emberkép szerint az ember elsődleges természete a teljességre törekvés, amelynek alapja Isten hívása. Ez mindenkire érvényes, mindenki törekszik a teljességre, némelyek nem Istennek hívják, de a gondolkodás és a szeretet vonzereje mindenkiben dolgozik. Az embernek ez az elsődleges természete olyan eleve meglévő adottságokat, naturális és antropológiai vonásokat jelent, amelyek nem tetszőlegességek, hanem mindenkire vonatkoznak.

Az alábbiakban felvázoljuk ennek az általános emberképnek a fő jellegzetességeit.

Az emberi természet hat alapsajátossága

A SZEMÉLYES MÉLTÓSÁG

Amelyik vallásban komolyan veszik Isten személyességét, abban tudják komolyan venni az ember személyességét is. A Biblia alapján az embert Isten a saját képére és hasonlatosságára személynek teremtette (Ter 1,26). Az ember személyes méltóságának lerombolhatatlan alapját az istenképisége adja: az ember személy. Ez az Isten által akart egyediség az alapja az önbecsülésnek, s ez az alapja a másik megbecsülésének is. A másik ember a maga különbözőségében így nem fenyegetés, nem a félelem forrása – a gazdasági és politikai életben sem –, hanem ígéret, Isten-akarta többlet, erőforrás, sajátos szín. Ez a személyes méltóság elveszíthetetlen, fokozhatatlan, nem függ a rokonságtól, szimpátiától, teljesítménytől, gazdasági hasznosságától. A méltóság magához az emberhez tartozik, nem a személyes tulajdonságaihoz.

A személyes méltóságot semmilyen más igazságból nem lehet levezetni. Az emberrel veleszületett, nem emberek adják, ezért el sem vehetik, az ember dolga a tisztelet és az erkölcsi-jogi megvalósítás. Az ész feladata, hogy ennek a méltóságnak a tartalmát feltárja a jog, az

erkölcs, a gazdasági és a politikai élet területén is. Az ember önérték, sohasem válhat eszközzé senki kezében, nem lehet megsérteni a másik önrendelkezését, testi épségét, szexuális önrendelkezését, életét.

A személyes méltóság az alapja a szabadságnak: minden ember az emberség teljességére meghívott, így az emberi szabadság nem semleges a jószág és a gonoszság iránt, nem 50-50 százalékban választhatja a jót és a rosszat. A szabadság eleve elfogult a jóra, a személyes méltóság eleve megérintett a teljesség (Isten) meghívásától.

Ebből következik az autonómia, a személy önrendelkezésének elve. Az emberről való rendelkezés sohasem lehet totális, az önrendelkezés határait végső esetben mindig tiszteletben kell tartani (vallásszabadság, párválasztás, pályaválasztás, szülői hivatás stb.). Az önrendelésnek persze vannak határai (az ember mégsem Isten), ezért elfogadhatatlan a genetikai állományba, a nemiségbe való beavatkozás vagy az öngyilkosság. Mivel a személyes méltóság Istentől ered, s nem az emberi nyilatkozatoktól, semmilyen emberi fórum nem merészkedhet odáig, hogy ezt a méltóságot teoretikusan kérdéssé tegye, vagy a gyakorlatban megnyirbálja. Ezt minden szituáció mérlegelésénél észben kell tartani, különösen az élet kezdeténél, határeseteinél és az élet végénél. Emberségében sérül, aki nem tudja csodálni és tisztelni a személy méltóságát önmagában és másokban.

EGYENLŐSÉG ÉS TESTVÉRIESSÉG

Minden ember egyenlő. Ennek nemcsak genetikai alapjai vannak (egy fajhoz tartozunk), hanem teológiai is, azaz minden ember Isten teremtménye (a Miatyánkban egy közös Atya elé állunk, így egymás testvérei vagyunk). Ez a biológiai és teológiai egyenlőség megelőzi az ember alkotta különbözőségeket. Akik emberi arcot hordanak, egymásnak fivérei és nővérei, a másik ember a testvérem. Ez persze nem jelenti az egyenlőség erőszakos ideológiáját, nem arról van szó, hogy

ideologikusan nivelláljunk minden értelmes, jogos, megérdemelt különbséget. Ami az emberekben azonos (személyes méltóság), azt egyenlő bánásmód illeti, vagyis feltétlen tisztelet. A személyes méltóság egyenlőségén felüli különbségek vonatkozásában azonban akkor vagyunk igazságosak, ha különbözően kezeljük azokat. A több teljesítmény több fizetést érdemel, a közveszélyes bűnöző kevesebb szabadságot, a közjó szempontjából rátermettebb több hatalmat. Itt helye van a versenynek, ami nem ellenfelek, hanem testvérek közötti verseny, azaz nem minden megengedett, s külön érték az összefogás. Helye van a pluralizmusnak, a toleranciának: a személyes méltóságon felüli színes pozitívumok megérdemlik a tiszteletet, de ennek határa az értékek, a humanizmus, a jog (például a rasszizmus nem érdemel toleráns tiszteletet). Ugyanakkor a hátrányos helyzetű egyénnek vagy csoportnak, a gyengébbnek, a kisebbnek, az elesettnek több előnyt kell biztosítani (jog, lehetőségek, anyagiak).

ÉRTELMESSÉG

A keresztény hit szerint Isten az értelem teljessége is, a képére teremtett embert is jellemzi a racionalitás. Így az értelmesség jellemzi az embert: az emberben számtalan érzelm, tudatalatti, ösztön dolgozik, de életvezetésének pilótája az ész. Ésszel dönt élete alternatíváiról. Persze az értelem önmagában el is tud tévedni, amikor az önzés, a haszon „logikája” vezet. Ezért tehát az értelem rászorul a hit vezetésére. A hit és az ész úgy viszonyul egymáshoz, mint egész és rész. A „hit által megvilágosított ész” lesz az igazi pilóta. Az ész sohasem ellenkezik az igaz hittel, hiszen a Teremtőtől származik mindkettő, így az igaz hit sohasem tudományellenes. Így a hit az észnek megfelelő; s az ész sem akármerre tapogatózik, hanem a teljesség, a hit felé. A hit tehát nagyra tartja az értelem erőfeszítéseit személyes, tudományos, társadalmi és globális téren egyaránt. Az értelmesség vonatkozik a történelemre is:

a hívő alapvetően abból indul ki, hogy a történelem értelmes, az idő az ígéret hordozója lett.

ÁTFOGÓSÁG

Az ember tud önmaga, környezete kincseiről, s tisztában van a korlátaival, időbeli behatároltságával. Tudja, hogy nem ragadhat le a pillanatnyi létben spontán jóléte és ösztöne tetszése szerint. De nem is Isten, nem időmilliomos, nem korlátlan a lehetőségeiben, hiszen mindig mindenre nem telik idő, energia, szeretet. Az embernek hosszú távon, átfogóan sikeres, jó életre kell törekednie. Mindig úton van. Így az embernek stratégiailag kell gondolkodnia, tudnia kell nagy, életre szóló döntéseket meghozni, és saját útját járnia, bízva abban, hogy a hűség életvezetés meghozza gyümölcsét. A cél az autentikus élet, a legigazibb önmagunk kibontakoztatása, s nem a spontaneitással önmagunk szétszórása. A cél nem mindent kipróbálni, hanem intenzívebbé válni, növekedni, töményebbé válni. Végso soron az embert nyomasztja a semmi: nem akarunk semmirekellő életet élni, semmit csinálni. Ezért az ember képes átfogó életdöntéseket meghozni, s abban hűségesen növekedni egy életen át. Gondolkodását az élettervei, a boldog életről való elképzelései vezetik, s ennek perspektívájában értelmezi a tényeket, méri fel a lehetőségeit. Nem a környezet lökdösi ide-oda, hanem ő maga préseli ki a környezet nyersanyagából az életterveinek megfelelő dolgokat. Emberségében sérül, aki leragad a pillanatnyi örömben vagy bajában, s nem képes életdöntésekre.

SZERETET

Minden világvallás megfogalmazza a szeretet központi jelentőségét az ember és a közössége számára. Az emberséghez így lényegileg társul a szeretet, s emberségében alapvetően sérül, aki nem szeret. Az emberi szeretet alapjának a kereszténység a szeretet Istenét, a Szentháromságot

tekinti. Isten nem magányos isten, hanem szeretetközösség. Ha tudja az ember, hogy szeretik, akkor másokat is tud szeretni. Isten megelőző, kegyelmi odafordulása nem megérdemelt, nem megindokolható, nem ki-provokálható, hanem ajándék. Aki így megajándékozottnak tudja magát, az tud maga is megelőzően szeretni, kezdeményezően odalépni a másik-hoz, ajándékszerűen szolgálni. A kölcsönösség elve, az adok-kapok elve kevés, de az önmegnyerés, önmegvalósítás számolgotása is. Az ember mer veszíteni, mert Istenben már mindent megnyert. Ezért embertelen-né válik az olyan gazdaságszemlélet, amiben nincs ingyenesség, karitatív segítség, önkéntes szolgálat, nagyvonalú adakozás. Aki megérintett, az már „nem tud másként cselekedni”, mint jónak lenni.

Aki Istentől szeretve tudja magát, az tudja igazán szeretni önmagát és a másik embert is, s társadalom (politika, gazdaság, környezetvédelem) struktúrájába is képes a szeretet logikáját vinni, el tudja fogadni, hogy nem ő az Isten, hagyja Istent Istennek lenni. Így nem hiszi magát mindenhatónak, s nem is omlik össze végessége kudarcain, azaz mer ráhagyatkozni a Teremtőre.

A HALÁL KERESZTÉNY ÉRTELMEZÉSE

A halál keresztény értelmezése felszabadít az igazi életre. Csak az embert tünteti ki a haláltudat, egészen fiatal korától tud arról, hogy meg fog halni. Így a halál igazából nem az élete végén bekövetkező katasztrófa, hanem az egész életét átjáró ismeret. Azonban Jézus feltámadása óta már felszabadultan tudjuk, hogy nem a halál az érdekes, hanem az élet. Nem az a baj, hogy meghalunk, hanem ha úgy halunk meg, hogy nem éltünk igazán. A haláltudat így érlel, nem elvesz valamit, nem félelemmel tölt el, hanem felszabadít, hogy a saját, igazi, autentikus életem éljem, maradandó értékek alapján. Az élet végessége ráébreszti az embert arra, hogy nem időmilliomos, egyetlen drága életét ne szórja szét a semmibe. A haláltudat megérleli az embert az igazi értékekre,

hogy ne talmi csillogásnak, hanem olyan értékeknek éljen, ami a halál után is megmarad. A haláltudat felértékeli a szeretetkapcsolatokat, mert nem lesznek mindig, én sem leszek mindig, ezért tudni kell értékelni és örülni a jó kapcsolatoknak. A keresztény haláltudat tehát nem elvezet az igazi élettől, hanem odavezet hozzá, az igazi önmagunkhoz. Krisztus halála óta a keresztény minden kiszolgáltatottságát és a halált is reménnyel tudja szemlélni. Mindez felértékeli az életet, a lehetőségeket, a még élőket, az időt – és az istenkeresés lehetőségét.

Az erények megközelítése

„És ha valaki az igazságot kedveli, akkor, amit ő elér, az erény: mértékletességre, okosságra, igazságosságra és erősségre tanít. Ezeknél nincs hasznosabb az életben az ember számára.”

(Bölcs 8,7)

A személy java: szabadság és boldogság

Napjainkban számos esetben nem értünk szót egymással, mert a hagyományos megfogalmazások idegenné váltak. Ennek nemcsak az az oka, hogy változik a nyelv, hanem az is, hogy átalakult az értékekről alkotott felfogás, egyáltalán a világ dolgaihoz, sőt magához az emberhez való viszony is.

Ahogy Servais Pinckaers mondta, ahhoz, hogy ma valaki az erényekről szóljon, nagy bátorság kell, ahhoz pedig egyenesen merészség, hogy valaki azt állítsa, az erényből szabadság és öröm fakad.*

Ahhoz, hogy erényesek legyünk, nem kell tudósnak lenni. Az erények minden ember számára elérhetők, aki szeretné őket befogadni és vágyik arra, hogy benső értékeiben, szabadságában, következképpen boldogságában is növekedjen. Az erények, a szabadság és a boldogság ugyanis kéz a kézben járnak. Főleg az utóbbi egyetemes kincs minden ember számára, hiszen minden bizonnyal nem véletlen, hogy Jézus maga is boldogmondásokkal kezdi egyik legfontosabb tanító beszédét.

* Vö. Servais Pinckaers: *Séta az erények kertjében. Az erény védelmében - Erények és szenvedélyek*. Budapest, 2015, Káirosz, 11. o.

Mégis, bár az erény mindenkié, nincs két ember, akiben egyformán jelennének meg az erények, amelyek különböző helyzetekben más és más viselkedést kívánnak. Például a mértékletesség mást jelent egy szegénységi fogadalmat tett szerzetes, és mást egy családapa esetében. Az erényekben maga a személy is mindig jelen van képességeivel és történelmével, és arra is szükségünk van, hogy szabadságunkkal jól éljünk. Recept ugyanis nincsen, magunknak kell döntenünk, nem kaptunk minden élethelyzetre alkalmazható részletes erkölcsi kódexet. Kinek-kinek magának kell kimunkálnia az erények gazdag világát, mely által maga az egyén is gazdagodik, személyisége színesedik, mert amint az erény örömteli, találékony és mindig tetre kész, úgy azzá teszi hordozóját is.

Az erényekben való növekedés nem más, mint a személyes jó, a szabadság és boldogság, valamint a közjó, a társadalom javának tudatosítása és az érte való felelősségvállalás, amely az önmagunk és mások iránti tiszteletben testesül meg. Tisztelet az étellel, az emberi testtel, a munkával, tulajdonnal, az emberi kapcsolatokkal, a lelkiismerettel, az emberi szabadsággal szemben. Ez a tisztelet szoros kapcsolatban áll az erényekkel.

Az erények

De mi is az erény? Olyan belső, tartós készség, amellyel könnyen, örömmel és szabadon tesszük a jót, mégpedig azt a jót, amellyel nem csak saját előrehaladásunkat, boldogságunkat mozdítjuk elő, hanem másokét is. Aquinói Szent Tamás megfogalmazásában: *„Az erény a lélek jó minősége, amelynek révén helyesen élünk, amelyet senki sem használ rosszul, és amelyet Isten bennünk nálunk nélkül művel.”*

* Aquinói Szent Tamás: **A teológia foglalatja**. Második rész LV. kérdés 4. szakasz

A teremtésnek ez az alapimpulzusa előre adott, a lehetőségek és a képességek velünk születetten, „nálunk nélkül” adottak. Már azelőtt ott vannak, hogy az ember azokat fölfogni, és az erényekben kibontakoztatni, aktualizálni próbálná. Erőfeszítéseink őseredeténél tehát soha nem a mi akaratunk és igyekvésünk áll, cselekedeteink mindig csak válaszok, a követés módjai.

Szent Tamás tehát az emberi személy javának, a lélek jó minőségének nevezi az erényt, olyan jó tulajdonságnak, készségnek, amit az ember csak jól használhat, ugyanis csak a jóra irányulhat. Az erény pozitív fogalom.

Az erényt a helyes élet érdekében vetik latba. Az értelmi képességeket például lehet rosszra is használni, amennyiben valaki rafináltsággal kiagyalja, hogyan szerezhet előnyt a másik kárára. Az okosság erénye viszont az ember javát szolgálja, sohasem fordul a másik ellen, nem okoz másoknak kárt. Az erény ugyanis kizárja a készség szélsőségeit (például az okosság esetében a rafináltságot, a gonosz leleményt, illetve az oktalanságot, tanácstalanságot, a rossz mérlegelést), *„ugyanis az erkölcsi erény egyfajta középben létezik”* („arany középút”). Az egyik szélsőség a túlzás, a másik a hiány révén jelentkezik. Mindezek érdekében célszerű az okosságot jelzővel felruházni: például „közjót szolgáló”, vagy „erkölcsös”. Az évszázados tapasztalat alapján illehetjük akár a „bölcst” jelzővel is, bár ez az okosságnál egyidejűleg több és kevesebb, de mindenképp pozitív.

Bár az erényes cselekedet mindig örömmel jár, az erények nem spontán érzelmi megnyilvánulások, jóllehet nem nélkülözik az érzelmeket, hiszen azok szerves részét képezik emberi cselekvésünknek. Az erények jóakarattal teli, ám korántsem naiv szívet jeleznek, s a tudatos és tisztességes cselekvés forrását képezik.

Az erények, amelyek a személy kiteljesedésére és végső soron boldogságára irányulnak, gyakorlást igényelnek. Egyetlen jó, helyes csele-

kedet még nem tesz bennünket erényes, igaz, nemesszívű és bölcs emberré, de elindíthat ebbe az irányba. Az erény tehát, amely egy belső, tartós készség a jóra, gyakorlást, a cselekedetek és egy belső hozzáállás gyakorlását, ismétlését igényli, amelyet, ha egyszer megszületett belőle az erény, már nem veszíthetünk el egykönnyen. *„A törvényeket gyakran lezárólag kell teljesíteni. Egy bizonyos cselekedetet meg kell tenni vagy elhagyni. Egy erénynél sosem érünk a végére. Az általa támasztott feladatok megmaradnak. Az erények ébren tartanak és tovább sarkallnak. Megakadályozzák, hogy morálisan nyugalomba vonuljunk...”*

Az ilyen, kellő motiváltsággal a cél felé forduló személy „iránytartó”. Ki lehet számítani, hogy a különböző élethelyzetekben hogyan fog döntést hozni, viselkedni, megnyilvánulni. Készséget alakít ki magában arra, hogy állandó gyakorlással könnyen, vidáman és gyorsan tegye a jót, szolgálja saját maga és mások boldogságát. Így az erénynek embert megőrző jellege van, megakadályozza, hogy cselekvése szétfolyjon, és feloldódjon ezer és ezer elszigetelt egyedi cselekvésben („szét vagyok esve”). Ezzel összhangban a lélektan területéről ered az a felfedezés, hogy minden egyes ember fejlődésében hajlam van a szilárd reakciókra és beállítódásokra. *„Mindenki igyekszik meghatározott, mindig visszatérő ingerekre és helyzetekre lehetőleg változatlan módon válaszolni, és állandó beállítódásra szert tenni ezekkel a kihívásokkal szemben. Ahol ennek a beállítódásnak pozitív jellege van, létrejön az, amit az etikában erénynek mondanak: az egyén már normális fejlődésében ilyenfajta maradandó hajlandóságokhoz jut a jó megtételére.”*

*Ugyanakkor az erény mégsem gépies ismétlésből születik. Az erény ugyanis nem szokás***, amit automatikusan, rutinszerűen viszünk végbe. Az erény, az erényes cselekedet mögött mindig ott van az értelem*

* Helmut Weber: *Általános erkölccsteológia*. Budapest, 2001, Szent István Társulat.

** Weber i. m.

*** Pinckaers i. m. 58-61. o.

fénye és az akarat hozzájárulása; az erényes cselekedet mindig tudatos és szándékos.

Az erények az ember képességeit tökéletesítik: az értelmet, az akaratot, a vágyni való képességet és a küzdőképességet, így ennek fényében beszélhetünk okosságról (értelem), igazságosságról (akarat), mértékletességről (vágyni való képesség) és bátorságról (küzdőképesség). A most említett négy képességből együttesen születnek az emberi cselekedetek. Értelmünk, akaratunk, de vágyaink, reményeink és félelmeink, aggodalmaink, olykor haragunk is részt vesz tetteink véghezvitelében. Az erények az értelem fényében és azzal harmóniában segítik elő az igazi jó megvalósítását.

A négy sarkalatos erény bemutatása

Az okosság, az igazságosság, a mértékletesség és a bátorság alkotja az úgynevezett négy sarkalatos erényt, mivel ezek különösen fontos szerepet töltenek be az emberi cselekedetekben és életvezetésben.

Igazságosság

Az igazságosság erénye attól különleges, hogy míg az okosság, a mértékletesség és a bátorság elsősorban magára az egyénre és képességeire irányul, azokat nemesíti és tereli az igaz jó irányába, addig az igazságosság egy másik személyre irányul, de paradox módon mégis ebben tűnik ki személyes jellege is.

Az igazságosság lényege ugyanis az, hogy megadjuk a másinak, ami megilleti, ami jár neki, és ebben a szinte jogi viszonyban könnyen kitűnik az „én”, az „enyém” fogalma és jelentősége. Az igazságosság erénye feltételezi magának az igazságnak a szeretetét és az iránta való igényt. Aki szereti és igényli az igazságot, az megcselekedni is köny-

nyebben fogja, míg végül az akarat, az igazságosság örömétől áthatva, egyre készségesebbé válik az igazságosságra. Az igazságosság erényét segíti az *osztó és kölcsönös igazságosság*, a *barátság*, az *igazmondás*, az *értelmes engedelmesség* (például az igazságos törvényeknek való engedelmesség) erénye, de itt említhetjük meg a *bűnbánat* kapcsolódó erényét is, hiszen hibát mindenki követ el, s az emberi kapcsolatokban a kiengesztelődés, és – amennyiben jogos – a bocsánatkérés az igazságosság szerves részét képezi. Az igazságosság legmagasabb foka a *méltányosság*, amely meghaladja a legális kereteket, és tulajdonképpen már a szeretet és az irgalom határát súrolja.

Igazságosság és bátorság kéz a kézben járnak, mert bátorság nélkül az igazságosság erőtlen és könnyen fejet hajt az igazságtalanság előtt, míg a bátorság igazságosság nélkül vakmerőségbe és erőszakba fordulhat. A bátorsághoz ugyanakkor megfelelő szabadságra is szükség van, hogy ne függjünk sem érdekektől, sem saját rendezetlen érzelmeinktől, melyek közül talán a félelem az, ami leginkább befolyásolni tud bennünket.*

Mértékletesség

A mértékletesség erénye, melyet sokszor azonosítanak a szenvedélyek elfojtásával, valójában egy sokkal gazdagabb és nemesebb célokat megvalósító erény. Célja ugyanis nem az érzelmek és vágyak elfojtása, hanem azok összehangolása, helyes mederbe terelése és az ember kiteljesedése, tágabb értelemben pedig a közjó szolgálatába állítása. Az érzelmek komoly szerepet töltenek be az ember életében, ugyanakkor, ha parttalaná válnak vagy kikerülnek a józan ész medréből, elsősorban maga az egyén, majd a környezete látja kárát. A helyesen felfogott és megélt mértékletesség tehát nem elfojt, hanem épít, amely akkor

* Henri Hude: *L'éthique des décideurs*. Paris, 2004, Presses de la Renaissance, 139. o.

és úgy kamatoztatja képességeit, amikor és ahogyan azokra szükség van: belátja, hogy mikor kell fékezni, és mikor kell nekilendülni valaminek. A sarkalatos erények közül talán a mértékletesség az, amely a legkézzelfoghatóbban formálja az embert (és amelynek a hiánya is a leginkább kitapintható). Tulajdonképpen a legalapvetőbb szükségleteinket rendezi, és ilyen értelemben erkölcsi életünk alapját biztosítja. A mértékletesség kapcsolódó erényei az *irgalom*, a *szelídség* (például olyankor, amikor a harag is jogos bennünk), a *józanóság*, a *türelem*, a *szereénység* és az *alázat*, amely nem más, mint önmagunk és a világ *reális ismerete*, elfogadása, talentumaink kiaknázása, gyengeségeink felismerése és az azokon való munkálkodás.

Erősség

Az erősség vagy bátorság erénye szintén személyes tulajdonság. A bátorság nem abban áll, hogy másokra, a külvilágra kényszerítjük akaratunkat, hanem abban, hogy a felismert igazság és jószág fényében, annak engedelmességgel cselekszünk. Bátorságról beszélünk, bátran cselekszünk, amikor legyőzve félelmeinket fel tudunk szólalni az igazságtalansággal, a hazugsággal szemben, de bátor az is, aki meg tud bocsátani, vagy el tudja tűrni a rágalmakat.

A bátorság olyan belső erő, amelynek segítségével szembe tudunk nézni a nehézségekkel, és minél komolyabb belső erőt igényel az adott nehézség, annál inkább növekszik bennünk a bátorság erénye. Természetesen a bátorságnak is megvannak a maga kapcsolódó erényei, melyek segítenek az adott helyzetre megfelelően reagálni. Így a bátor ember, ha kell, *türelmes*, *nagyvonalú*, *ismeri a nagylelkűséget* és nehéz helyzetekben mutatkozik meg igazán *állhatatossága*, kitartása. Nem tekinthető erénynek az erősség, ha mások ellen irányul, ha önös érdeket szolgál, ha a bátorság fenyegetést, megfélemlítést eredményez.

Okosság

Az okosság erénye az ember céljának megvalósítására irányul, s nem korlátozódik egy konkrét eseményre – noha azt is magában foglalja –, hanem az élet egészére tekint. A valóban okos ember minden tette és terve előtt felteszi magának a kérdést: „Vajon az, amit most készülök tenni, elvezet-e a célomhoz, teljesebb, jobb ember leszek-e ettől, elősegíti-e a magam és mások boldogságát?” Ennek a kérdésnek a begyakorlása és körültekintő alkalmazása (és őszinte megválaszolása) átítatja, és lassacskán bölcsé teszi a szívet, amelyben így kialakul az okosság erénye. Egy ilyen kérdés természetesen magában foglalja, hogy az illetőnek van valamilyen elképzelése a jövőről, még ha ez nem is mindig és minden pillanatban tudatos, de ott húzódik gondolatai, szavai mögött. Az ilyen ember tudatosan tervezi meg életét, rendezi el szándékait és tetteit. Az okosság erénye realista látásmódot biztosít, és a hozzákapcsolódó erények, mint a *körültekintés*, a *következetesség*, a *tapasztalatokból való tanulás képessége*, a *tanulékonyosság* mind-mind hozzájárulnak ahhoz, hogy életét mind személyes, mind társadalmi szinten értelmesen, bölcsen, a másik ember és a közjó érdekeit is szem előtt tartva élje. Nem sorolható az erények közé az, ha az okosság gonoszsággal, önzéssel, érzéketlenséggel társul és csupán a hatalomszerzés eszköze.

Az erények összefüggése

Két dolog világosan kitűnik, ha szembesítjük tapasztalatainkat és a négy sarkalatos erényt. Egyrészt a teljesség igényét föl sem vethetjük az erények felsorolása, osztályozása kapcsán. Másrészt szembeötlő, hogy az egyes erények mennyire összefüggnek egymással. A sarkalatos erények szinte bármelyikéhez sorolhatnánk társerényeket. Ahogy a mértékleteség nem szigor, hanem a meder szeretete, az erősség nem vakmerőség,

hanem a megvalósítás útjának lendülete. Míg a mértékletesség megelőzi, hogy az ember szétforgácsolja magát, és így lendületet ad, az erősség kitartást biztosít a cél eléréséhez. Az erősség által a keresztény embernek lendülete és bátorsága lesz cselekedni, hogy az igazságosság, a mértékletesség és az okosság készsége által meghatározott céljait ne hagyja el, hanem ha kell, a vértanúságig folytassa törekvését az elérésükre.

Az erények, amelyek révén készségszerűen, örömmel és szabadon tesszük a jót, tulajdonképpen az ember második természetévé válnak, mindig meghagyva ugyanakkor az ember szabadságát és szabad választását a jóra. Ez a szabadság pedig, amely az erényekből születik, minőségi szabadság^{*}: az értelem és az akarat együttműködéséből születik, az ember minden képességét igénybe veszi, miközben előmozdítja nem csupán a személy kiteljesedését, de a társadalmi közjót is.

Amint az erény feltételezi a szabadságot, úgy az igazi szabadság az erényeket, s amint Assisi Szent Ferenc mondja *Az erények üdvözlése* című művében:

„Aki csak egyet is bír közületek,
és a többi ellen nem vét,
valamennyiőtöket birtokolja.”

Az erények, az erényekről való gondolkodás, az erényekben való bővelkedés személyiségfejlesztési eszköz, amivel az erkölcsösség iránti érzék javítható. A kifinomult erkölcsi érzék mindenkinek biztosítja a szabadságot a kibontakozásra és a boldogságra. Hogyan lehet fejlődni az erények által? ***„Nézzek ki magamnak egy erényt, amiben a lehető legrosszabb vagyok, vagy egy olyan fogyatékoságot, aminek az ellenétes erényét folyamatosan gyakorolhatom, és fejlesszem azt.”***

^{*} Servais Pinckaers: *A keresztény erkölcssteológia forrásai, módszere, tartalma, története.* Budapest, 2001, Paulus Hungarus-Kairosz, 238-239. o.

Mindezek fényében, arra buzdítunk, Kedves Olvasó: Gyakorold és fejleszd az erényeidet akkor is, hogyha úgy tűnik, hogy senkit nem érdekel!

Eligazodás az erények között

Az alábbiakban megadjuk a sarkalatos erények egyfajta meghatározását, majd erényenként az egyes területeket, ahol az erényeket felismerhetjük és gyakorolhatjuk, végül az erényekhez tartozó társerényeket, valamint a túlzások vagy hiányok miatt a rossz, hibás törekvéseket.

AZ ERÉNYEK MEGHATÁROZÁSA

Általában

Olyan gyakorlás révén képességgé kibontakoztatott természetes képességek, amelyek lehetővé teszik, hogy boldogító cselekedeteket végezzünk.

Olyan belső, tartós készség, amellyel könnyen, örömmel és szabadon tesszük a jót, mégpedig azt a jót, amellyel nemcsak saját előrehaladásunkat, boldogságunkat mozdítjuk elő, hanem másokét is.

Igazságosság

Készség, amely akaratunkat hajlandóvá teszi arra, hogy mindenkor megadjuk másoknak, amivel nekik tartozunk.

Mértékletesség

Az önmérséklés készsége, amely a cselekedeteinket, érzéki élvezeteinket mérsékli és a tisztesség korlátai közé szorítja.

Erősség

Készség, amely leküzdi a félelemérzést, amely megbénítaná célirányos cselekvésünket; megerősíti a lelket a nehezen megszerezhető javak (nem elsősorban az anyagiak) keresésében, hogy meg ne in-gassa a félelem, még a halálfélelem sem.

Okosság

Készség, amely értelmünket arra teszi hajlandóvá, hogy minden körülmények között megtalálja a nemes célunk eléréséhez alkal-mas eszközöket, és minden célunkat alárendelje a végső célunknak.

IGAZSÁGOSSÁG

Területei:

- **Törvényes** igazságosság: az egyénnek a közösséggel szemben fenn-álló, közjót célzó (az állam törvényeiben előírt) tartozását szabá-lyozza (lsd. közterhek); ehhez kapcsolódik a **büntető** igazságosság, amely a törvényes igazságosságot gyakorolva a közjó fenntartását szolgálja, hivatalánál fogva megbünteti azt, aki a büntetést megér-demli, miközben méltányosságot gyakorolva megtartja a bűn és a büntetés közötti helyes arányt.
- **Osztó** igazságosság: a közösségnek az egyénnel szemben fennálló tartozását szabályozza. A közintézményekkel – kórház, iskola, hi-vatalok – segíti az egyént, és igazságosan, arányosan osztja el a ren-delkezésre álló forrásokat.
- **Társadalmi, szociális** igazságosság: az anyagi javak megszerzésé-hez szükséges lehetőségek, a mindenki számára értelmes munka megteremtése, a szabad verseny helyes korlátok között tartása, a társadalmi rétegek közötti harmónia kialakítása, a kielégítő szoci-ális ellátás biztosítása.

- Kölcsönös (**kiegyenlítő**) igazságosság: az embernek a másik emberrel mint egyenjogú féllel szemben fennálló vagy felmerülő tartozásának kiegyenlítését szabályozza.

Társerényei: hálás lelkület, helyes mértékkel alkalmazott büntetés, a jogtalanság megszüntetése a jónak védelme és mások megjavítása céljából; bőkezűség, méltányosság, kedvesség, udvariasság, barátságos, illő viselkedés.

Bűnök az igazságosság ellen: hálátlanság, követelődzés, fősvénység, hízélgés, mogorvaság, nehézkesség, kellemetlenkedés, méltánytalanság, közömbösség, tiszteletlenség, szolgálalkúség.

MÉRTÉKLETESÉG

Területei:

- fegyelmazettség, mértéktartás, illedelmesség;
- a fogyasztói javak használatában és élvezetében az egészséges mérték megtalálása;
- józanság;
- tisztaság, szemérem.

Társerényei: önuralom, szelídség, a harag és bosszúvágó megfékezése; alázatoság; megfelelő önértékelés; önmagunk helyének megtalálása; mérték a büntetés kiszabásában (kegyesség).

Bűnök a mértékletesség ellen: „a szemek kívánsága és az élet kevély-sége”; az élvezetelv érvényesítése, élvhájász magatartás, mohóság, falánság, torkosság, a nemiséggel való számtalan visszaélés, a testiség túlértékelése, prúdéria, indulatosság, merevség, aggályosság, pazarlás, túlzott szigorúság, vagy ellenkezőleg: engedékenység főként a nevelésben, részegeskedés, harag és bosszú.

ERŐSSÉG

Területei:

- türelem, a külső körülmények nehézségeinek elviselése;
- szelídség, alázatosság, a személyes adottságokból fakadó akadályok legyőzése;
- a félelem legyőzése, visszaszorítása;
- a veszélyekkel való szembeszállás;
- az indulatok, a lelki- és a kedélyállapotunkban mutatkozó hullámzások (kedv, buzgóság, csüggedés) irányítása;
- állhatatosság, kitartás.

Társerényei: lelki nagyság, nemeslelkűség, áldozatvállalás, bizalom, buzgóság, bőkezűség, mindvégig, a vértanúsáig való következetesség, hűség.

Bűnök az erősség erénye ellen: gyávaság, vakmerőség, lustaság, lelki tunyaság, erőszakosság, durvaság, türelmetlenség, állhatatlanság, bizalmatlanság, kishitűség, gyengeség.

OKOSSÁG

Területei:

- a helyes út és módszer megválasztása;
- a káros folyamatok, csapdák felismerése és kikerülése;
- optimalizálás;
- a következmények és másodlagos hatások pontos felmérése.

Társerényei: emlékezés, azaz a múlt helyes megítélése (memória); körültekintő értelmesség (intelligencia), mellyel a jelen adottságait megfelelően mérlegeli; gondos előrelátás (providencia). Az óvatosság

erénye segít az akadályok távoltartásában; a tanulékonyság pedig mások véleményét készségesen használja fel („az okos ember más kárán tanul”). A rendszerező készség támogat abban, hogy a folyamatokat, összefüggéseket átlássuk.

Bűnök az okosság ellen:

- hiánya révén kapkodás vagy hanyagság az ítéletalkotásban; megfontolatlanosság, az ítéleteinkben való állhatatlanság;
- túlzás révén agyafúrtság, amellyel rossz cél elérése érdekében alatomos eszközöket leleményesen kutat föl valaki; a másik becsapása; csalás; ügyeskedés, a túlzóan aggódó gondosság a jövővel kapcsolatban.

II. Rész

A NÉGY SARKALATOS ERÉNY

Igazságosság

Mottó

„Megismeritek az igazságot, és az igazság szabaddá tesz benneteket.”
(Jn 8, 32)

„Az igazságosságot ruhaként viseltem, jog és igazság volt köntösöm, süvegem.” (Jób 29, 14)

Definíció

Készség, amely akaratunkat hajlandóvá teszi arra, hogy mindenkor megadjuk másoknak, amivel nekik tartozunk.

Kulcsszavai:

- méltányosság,
- hála,
- bőkezűség,
- kedvesség,
- udvariasság,
- barátságos és illő viselkedés,
- helyes mértékkel alkalmazott büntetés, a jogtalanság megszüntetése a jónak védelme és mások megjavítása céljából.

Alapvetések

Van igazság

1. Az **igazság objektív**. Egyszerűen csak van, **függetlenül attól, hogy valaki felismeri-e, elismeri-e**. Létezik, noha nehéz megfogni; nem tudjuk birtokolni – de belső érzékünk van hozzá.
2. Az igazságot mégis könnyű felismerni, mert a **hiányát**, az igazságtalanságot mindig **megérezzük**. Ha az emberek igazságtalanságot éreznek, felháborodnak, de közömbössé, cinikussá is válhatnak.
3. Az igazság **nem szavazás kérdése**, nem igényel a közéletben többséget, és nem esik kétségbe, ha kisebbségben van. Érdemes a vonzásában leélni egy életet, és adott esetben meg is halni érte.
4. Az **igazságérzetünk** olyan velünk született, s persze tanult és **fejleszthető érzékünk**, amely kritikai nézőpontunkat, s vele az igazság utáni vágyunkat megerősíti, és cselekvésre készítet.
5. Az **emberhez méltó társadalom** csak az igazságosság révén képes megszületni és stabilizálódni.

Az igazságosság fő pillérei

6. Az igazságosság fő pillérei a **jog** és a **méltányosság**, ahogy azt egy sírfelirat is jelzi a Magyar Nemzeti Múzeum kőtárában: „**a jogot az igazsághoz igazítani, szem előtt tartva a méltányosságot**” (Dalmatius).
7. A társadalmi igazságosság megvalósítása a **jog** (*törvényes igazságosság*) és a **méltányosságot** (szolidaritást) biztosító ellátó rendszerek (*osztó igazságosság*) feladata.

Igazságosság a jogban

8. A közéletben, illetve a politikában az első és legfontosabb dolog az **igazság** és a valóság **megismerése**. Figyelni kell arra, hogyan lesz

a megismert igazságból valóság, és a megismert lehetőségeket hogyan lehet lefordítani az élet nyelvére.

9. Az erkölcs finomabban szabályoz, mint a jogszabályok. Ha alapvetően és hiba nélkül az erkölcs szabályozná az életünket, akkor nem lenne szükség jogalkotásra. Tehát akkor szabályozzuk az élet egyes működési területeit, ha fennáll a veszély, hogy ott sérül az erkölcsi rend. **Az erkölcs lanyhulásának** gyakran az a **következménye, hogy szaporodnak a jogszabályok.** Ezért a társadalomnak alapvető érdeke, hogy az erkölcsi érzék mélyüljön az emberekben.

10. Reményt ad, hogy **minden embernek a lelkében él a lelkiismeret,** függetlenül attól, hogy vallásos vagy nem vallásos.

11. Az európai jogi gondolkodásban az erkölcsiség az alkotmányos alapjogok révén szüremkedik be legjobban a jog világába. Az emberi jogok katalógusa magába olvasztja a legalapvetőbb erkölcsi elveket. **Az alapjogok a keresztény erkölcsi alapokra épülnek.**

12. Probléma, hogy az emberi jog hangoztatói **mindent szeretnének alapvető emberi jogként feltüntetni,** és ennek a körét állandóan bővíteni. Ennek az a veszélye, hogy az emberi vágyak az emberi jog szintjén jelennek meg (például „éljen mindenki ott, ahol szeretne”).

13. A **hatalom** az a **szükséges** erő és szervezettség, amellyel az igazság érvényre jutását biztosítani kell, különösen, ha az erkölcsi rend sérül.

14. A kormányzat, az állam legitimitásának alapvető szempontja, hogy az általa befolyásolható **jogot mindenkor az igazsághoz mérje** és alakítsa. Ha így tesz, azzal minden ember eredendő igazságosságvágyát teljesíti, és hosszabb távú megmaradását is jól munkálja.

15. Amikor a jogrendszer – a jogalkotási, illetve a jogalkalmazási gyakorlat – teljesen bezárkózik az írott jog világába, és nemcsak az igazságot nem követi, de még az emberek, a társadalom igazságérzetére sincs tekintettel, az a hitelesség elvesztéséhez, az emberek fölháborodásához vezethet, megrendítheti az embereknek a jogbiztonság-

ba vetett hitét, a jogrendszer iránti bizalmát. Itt találkozunk azzal a kérdéssel, amit a jogban nem jártas állampolgárok gyakran feltesznek, hogy „jogszolgáltatás vagy igazságszolgáltatás” folyik-e, illetve „meghalt Mátyás, oda az igazság”, ami az igazságos társadalmi működés reménytelenségére utal. **Ennek következtében lanyhulhat az önkéntes jogkövetés.** Ezt tovább fokozza a jogszabályok gyakori változása, továbbá az a vélt vagy valós tapasztalat, hogy a mindenkire kötelező írott jogszabályok nem mindig és nem mindenkivel szemben érvényesülnek.

16. Az igazságszolgáltatást gyakran megtestesítő **bírói ítélet „igazsága”** – rendeltetése szerint – társadalmi igazság, amelyet társadalmi törvények alapján hoznak. A felkészült bíró arra törekszik, hogy **ítéletei mindinkább közelítsenek az erkölcsi igazsághoz**, az igazságot szolgálják.

Javaslatok

- A jogalkotóknak és a jogalkalmazóknak az eljárásrendben rögzített kötelezettségévé kell tenni a nyilvános etikai mérlegelést, a lakosság jog- és igazságigényének vizsgálatát a jogszabályok véleményezési szakaszában, valamint a célok és az indoklási rész nyilvánosságra hozatalát.
- A keresztény médiumok fordítsanak megkülönböztetett figyelmet a jogrendszer etikai alapú alakulására, foglaljanak állást a szükséges kérdésekben, és tájékoztassák álláspontjukról a közvéleményt!
- A jogalkotók, jogalkalmazók és a médiumok végezzenek rendszeresen olyan körültekintő, kritikai hangú, de szakmailag megalapozott, elemző, tájékoztató munkát, amellyel világossá lehet tenni mindenki számára a jogi döntéseket és a szabályozást.

Szolidaritás

17. Az egyház társadalmi tanításában XIII. Leó pápa *Rerum Novarum* című enciklikája (1891) óta hangsúlyosan szereplő társadalometikai elv a **társadalmi szeretet, azaz a szolidaritás elve**.

18. A **szolidaritás** a közösséget megértővé és befogadóvá képes tenni anélkül, hogy föladná önazonosságát, vagy lemondana javairól és érdekeiről. A szolidaritás folytonos személyes aktivitást és elköteleződést jelent, de – a szolidaritás mint társadalometikai elv – érvényesülését a politikai közösségnek, az államnak kell érvényre juttatnia. Ezt úgy érheti el, ha beépíti jog- és szabályrendszerébe, valamint a szolgáltatások működési rendjébe. **Ezáltal válik a szolidaritás normatív társadalmi elvként a társadalmi lét egyik alaptörvényévé.**

19. **Ha a társadalmi berendezkedés igazságtalan helyzetet eredményez, cselekedni kell, hogy az igazságot helyreállítsuk.**

20. Az alapvető személyes (egyéni) és kollektív **igazság** (mint értékrend), továbbá a **szociális jogok** érvényesülése szervezheti a társadalmat olyan biztonságos rendbe, amelyet a keresztény ember – és bárki, aki etikai alapon gondolkodik – el tud fogadni.

A közéleti szereplők és az igazságosság

Az igazság és megközelítése

21. „A kereszténység nem szabálygyűjtemény, hanem találkozás, amelyből élet fakad. Nem tudjuk a kezetekbe nyomni az igazságot, hogy azután éljetelek vele, mert **nektek kell tenni azért, hogy eljussatok az igazság világoosságára**: mélyen együtt kell lennetek Jézussal.” (Deák Hedvig OP)

22. A közéleti embernek tisztában kell lennie azzal, hogy **rá nem csak az a jog vonatkozik**, amit az állam a hatalma által az ő közre-

működésével létrehoz. Kereszténynek lenni folytonos választás, annak választása, hogy az igazság útját követve fogok szabaddá válni, még ha az, az adott körülmények között fájdalmas is. A keresztény ember **nem legalista**, azaz nem gondolkodhat úgy, hogy „ami megfelel a jog írott betűjének, bár nem erkölcsös, azt megtehetem”.

23. Mindannyian törekszünk rá, hogy cselekedeteinkben, gondolatainkban **mindinkább megközelítsük** az igazságot. A professzor a kutatásában és a tanítás során, a bíró az ítéleteiben, a vezető a döntései során, az orvos a gyógymódok alkalmazásában. **Az igazságosság azt jelenti, hogy az igazsághoz mérjük gondolatainkat, tetteinket, eredményinket és önmagunkat.** Tudjuk, hogy amit létrehozunk, nem tökéletes. Ez alázatra és mértékletességre int minket, és arra, hogy folyton törekedjünk a fejlődésre, elsősorban önmagunk fejlesztésére.

24. A **közéleti ember személye** azért fontos, mert **benne található** az általa felismert igazság és annak társadalmi megjelenítése. Ez a megjelenítés a közéleti munka, amit azért tesz, hogy „az ő igazságának” érvényt szerezzen, és az érvényesüléséhez többséget biztosítson. Munkája során azonban folyamatosan szem előtt kell tartania, hogy az „ő megjelenített igazsága” csak annyiban hordozza az igazságot, amennyire ő találkozik az igazsággal.

25. Az igazság, a meg- és a felismert igazság személyes akaratunkat felkészíti a mások igazságának, érdekeinek a figyelembevételére is, és megtanít arra, hogy tisztelettel viseltessünk mások iránt. Az igazságra törekvő ember kész az egész közösséget rávezetni a tények tiszteletére.

Igazságosság a közéletben

A személy méltósága

26. Az emberi **személy méltósága** teremtettségéből fakad, s mint ilyen, objektív. Ebből következik, hogy **jogosult a tiszteletre, mind személyében, mind közösségi mivoltában.** A személy életének teret adó közösség és közélet értéke a bennük élő személyek méltóságából következik.

27. Az igazságra és a szolidaritásra figyelés segít, hogy megértsük az **ember méltóságát,** és fölismerjük a **közösség értékét.** Szembesít a valósággal, tényeken alapul, és joggá, jogosultsággá, olykor kötelezettséggé formálja a valóságot. **Az igazság kötelez!**

28. Szabadságunk és önállóságunk gondolkodásra és cselekvésre biztató bázisa tehát méltóságunk, amelyből az életért, valamint a közélet és annak viszonyai iránti felelősségünk is származik. A **szabadság és a felelősség együttesében értelmezett méltóság** folyamatosan arra készít bennünket, hogy cselekvő módon vegyünk részt saját életünk és a közösség életének értékelésében és tudatos alakításában.

29. Az **emberi méltóság,** a **szabadság** és a **biztonság** igénye fontos igazodási pont lehet a hívők és a nem hívők számára is, közös alapot biztosítva a különböző fölfogású emberek részére. A keresztény fogalomhasználat azonban az Istennel közösségben élő ember tapasztalatából indul ki, aki az őt létesítő akarat megértésével törekszik fölépíteni a **szerepet civilizációját, amelynek középpontjában a teremtettség lényhez méltó életet élő ember áll.**

Az igazság kimondása

30. A *Gaudium et Spes* lelkipásztori konstitúció szerint: „Az emberi együttélés lényege, hogy **semmi sem olyan fontos, mint az igazságosságra, jóindulatra, a közös szolgálatára való belső beállítódás**

kötelessége. Valamint szilárd meggyőződés kialakítása a politikai közösség valódi természetéről és céljairól, a közhatalom helyes alkalmazásáról.” (Az *Egyház társadalmi tanításának kompendiuma* 392. pont)

31. Az igazság relativizálása, az igazság keresésének és szolgálatának megmosolygása oda vezet, hogy a közéleti embereket, a szó embereit már alig veszik komolyan. Mindannyiunk érdeke, hogy **a közélet mindennapjai a nézetek ütköztetéséről szóljanak**, a szereplők az igazság keresését és mind tisztább kimondását tekintsék feladatuknak.

32. Mai közéletünkben az **igazság kimondása**, védelme keveredik a vádaskodások, hazugságok, féligazságok és odamondogatások hangzavarával. **A tiszta és erélyes kritikai hangot kiszorítja a gyalázkodás** és a közvélemény manipulálása. Ennek következménye, hogy az emberek egy jelentős része **eltávolodik a közélettől**, s politikusainkban nem a polgári és nemzeti képviselőt felelősségteljes személyiségeit látják, hanem romboló, belátásra képtelen és haszonleső arcokat, akik zsoldos katonaként pusztítják egymás hitelességét és az ország előretartásának esélyeit.

33. Mivel a közélet szereplőinek magatartásán nagymértékben múlik a közjót szolgáló hatalom, az állam tisztességének és igazságosságának, s így a tekintélyének is a megítélése, megkülönböztetett **figyelmet kell szentelni a politikai erkölcsnek és a személyes feddhetetlenségnek!**

34. **Az igazságnak és az igazságosságnak legjobban a tisztességtelen közéleti magatartás árthat!**

Javaslatok

- Tudva, hogy az igazság nem a különböző álláspontok közötti középút, tudatosan kell törekednünk az igazságra, a másik fél által képviselt álláspontok megismerésére és megértésére, az igazsághoz

ragaszkodás hevében is meg kell őriznünk saját magunk és az ellenvéleményt képviselők méltóságát!

- A nyílt és hiteles közélet mindenkitől megköveteli az igazság melletti személyes tanúságtételt. Különösen a keresztény embernek és a közvélemény tájékoztatásában fontos szerepet betöltő keresztény médiumoknak kell az eddigieknél sokkal tudatosabban, határozottabban és rendszeresebben megszólalni közéleti kérdésekben, hiszen ez következik hitelveinkből, méltóságunkból, és az igazság természetéből is, amely mindenkié.

Társadalmi igazságtalanság: a növekvő vagyoni-
és jövedelemkoncentráció

35. Egy adott társadalom jövedelemszerkezete eleve egyenlőtlenségi mutatókkal írható le. A kérdés az, hogy az **egyenlőtlenségek mértéke** és mibenléte mennyire tartalmaz elviselhetetlen vagy megalázó, azaz méltatlan élethelyzeteket. A különböző társadalompolitikai nézőpontok eltérően közelítik meg ezt a kérdést.

36. A politikai közösség építésének részét képezi a **gazdasági háttér biztosítása**. Rendkívüli a jelentősége annak, hogy az milyen körülmények között megy végbe. Magyarország huszadik századi története a legjobb példa, hogy **az erkölcsileg vitathatóan szerzett gazdasági alapok még generációk után is megkérdőjelezhetők**.

37. Azt tapasztaljuk, hogy **kevés kiválasztott ember aránytalanul nagymértékben részesedik a javakból**, mint például egy törekvő, de „jó” kapcsolatokkal nem rendelkező polgár. Ez a jelenség olyan méreteket ölt, hogy amennyiben a fennálló jogrend, és az annak érvényesítésére szolgáló intézményrendszer keretei között nem bizonyítható a törvényszegés, kiderül, hogy a jogrend és az intézményrendszer nem képes érvényt szerezni az erkölcsi elvárásoknak. Azt tapasztaljuk, hogy a mindennapi életben ezek a jelenségek károsítják a jogrend, az

intézményrendszer és általában az állam, valamint a vezető közéleti személyek hitelességét, aláássák a társadalom zavartalan működéséhez elengedhetetlenül szükséges közbizalmat.

38. A társadalmi egyenlőtlenségek és azok mértéke azonban nem csupán szerves szociológiai folyamatok eredménye. Amennyiben társadalomszerkezeti okokból konzerválódnak nehéz, a mobilitási pályákat lezáró élethelyzetek – különösen a tartós és mélyszegénység –, fel kell ismernünk a társadalom működési rendjének hibáit, azaz a **társadalmi rosszat**. Ez fölveti a közösséget képviselő állam mellett a társadalmi élet minden szereplőjének a felelősségét is.

39. Amennyiben ez a felismerés nem születik meg, vagy elmarad a felzárkózást segítő cselekvés, vagy pedig a szükségeshez és a lehetségeshez képest gyengébb lépések történnek, akkor **társadalmi bűnről** beszélhetünk. Ezt a társadalmi bűnadósságot enyhítheti a **társadalmi jó**, azaz a méltó élet esélyeit segítő politika és szociális gyakorlat.

Az egyenlőség hamis ígérete

40. Az utóbbi évszázadok közös tapasztalata, hogy az egyes embernek szóló keresztény megváltás ígéletét és lehetőségeit a társadalmi tudatban nagymértékben kiszorították a „**társadalommegváltó**” **tanok**. Ugyanakkor szintén közös tapasztalatunk, hogy ezek a hatalmi politika lehetőségeihez jutva nem voltak képesek megvalósítani a **társadalmi egyenlőségről** vallott elveiket, sőt éppen ellenkezőleg, a történelem leghosszabban tartó, kegyetlen erőszakkultúráival hagytak kitörölhetetlen nyomot a társadalmakban és az emberek életében, lelkében.

41. Az egyenlőség hamis ígérete ugyan még ma is sokakat elkápráztat, de az ma már bizonyos, hogy az emberhez méltó szociális viszonyok megteremtése nem érhető el a társadalmakra erőltetett egalitárius eszközökkel.

42. A társadalom az igazságosságot nem egyenlősdként értelmezi, hanem az elosztást a teljesítményhez kapcsolódóan fogadja el. Ehhez azonban elengedhetetlen az **esélyegyenlőség!** A társadalom akkor tekinti igazságosnak a rendszert, ha az képes biztosítani az esélyek egyenlőségét. Vagyis, ha valakinek Isten adta képessége és emellett kellő szorgalma van, az boldoguljon.

43. A szegénység elleni küzdelem sem épülhet az egyenlő elosztás elvére.

Szegénység elleni küzdelem (szociális igazságosság)

44. A keresztény felfogás elfogadja és értékeli ugyan a szegénység szociológiai tényeken, élethelyzetek vizsgálatán alapuló, szociálpolitikai értelmezését is, önmaga azonban egy attól eltérő, gyakorlatias és egyben távlatos megközelítést részesít előnyben. Az ember egyetemes küldetéséből, hivatásából levezetve inkább azt mondja, hogy **szegények azok, akik el vannak zárva attól, hogy szabadságban, méltóságban és biztonságban élvezzék a föld javait.** E javak hiánya vagy korlátozott volta **beavatkozásra kell hogy késztesen mindenkit,** különösen azokat, akik hivatásszerűen szolgálják a közjót.

45. Az utóbbi években Magyarország jelentős gyakorlati lépéseket tett a szegénység elleni küzdelemben. Az eredmények is egyértelműek. Hazánkban zajlik Európa egyik legalaposabban kimunkált és nyomon követett társadalmi felzárkózást segítő programja. Családtámogató rendszerünk is folyamatosan és jelentős mértékben járul hozzá az esélyt adó és méltó emberi élethez. A médiumokat elárasztó hamis állításokkal szemben, mértékadó hazai kutatóintézetek és az Unió vizsgálatai is a szegénység folyamatos, tendenciaszerű visszaszorulását állapítják meg.

46. Az igazságosság az értékrend – erkölcs – szerinti élet lehetőségéhez jogokat rendel, így mértéke a jogok érvényesülésével, a hozzáférés és a kizáródás skáláján mutatkozik meg.

47. A **szegénység újratermelődési spiráljait** oktatással, képzéssel, a felzárkóztatást segítő egyéb eszközrendszerrel kell áttörni. A keresztény közéleti szereplők hivatásának fontos részét képezi, hogy ezek társadalmi támogatottságát elérjék, a szegénység elleni küzdelem eszközeivel szembeni méltatlankodást lecsendesítsék. Az egyenlőséget sokszor csak a szociológiai mutatókkal mérik, ugyanakkor a magány, az elhanyagoltság, a lenézés éppúgy szegénnyé teszi az embert.

48. Tudjuk, hogy a jogegyenlőség nem elegendő, hiszen az azonos jogokkal a különböző helyzetben lévő emberek különbözőképpen élhetnek. **Esélyegyenlőségre** van szükség, amelyben a hátrányos helyzetben lévők megmutathatják, mi lakozik bennük, ha korábbi körülményeik nem korlátozzák őket. A mai magyar társadalomban tapasztalható mozgások kicsik, nem teszik lehetővé a nehéz helyzetben élő tehetségek érvényesülését. **Nem kielégítő a társadalmi mobilitás**, a család szociális és kulturális állapota még mindig jelentős mértékben meghatározza a lehetőségeket.

49. A **szociális igazságosságot** az állami és társadalmi intézmények képesek érvényre juttatni azáltal, hogy az egyenlőtlen és hátrányos helyzetű személyek és csoportok érdekeinek figyelembevételével alakítják és működtetik a jogrendet és a közszolgáltatásokat, teszik hozzáférhetővé a szociális intézményeket, teremtik meg a tudás megszerzésének, az egészség megőrzésének és helyreállításának, valamint a munkához jutásnak az intézményes feltételeit.

50. „Egy önmagát kereszténynek nevező társadalom értéke azon mérhető le, hogy **mit tesz a megvetettek, a kiteszítottak, a jogfosztottak érdekében**, mire vállalkozik a fogyatékosok, a munkanélküliek érdekében, akiktől nem várható, hogy növelik a profitot, akik nem gyarapítják vagyunkat, akikért tehát ingyenesen kell szolgálatot teljesíteni.”

Javaslatok

- Továbbra is fokozott erőfeszítések szükségesek mind a szegénység elleni fellépés, mind pedig a demográfiai folyamataink javítása területén. Az eddiginél is hatékonyabban és koncentráltabban kell dolgozni a szegénység újratermelődési spiráljainak megszakításán a korai szociális fejlesztés hálózatának kiépítésével, az oktatási, iskolai szocializáció eszközrendszerének fejlesztésével.
- Az államnak a mainál erősebben kell támogatnia a leszakadó csoportok, például a kisebbségek beilleszkedésének lehetőségeit. Ennek elsődleges helye az oktatás, amelynek helyzetén még nagyon sokat kell javítanunk. Kiváló az elitoktatás, közmegebecsülésnek örvendő az óvoda. Jó eredményeket értünk el egyes részterületeken, például gyermekétkeztetés, táboroztatás, állami gondozottak családba illesztése, stb. Ezek szép eredmények, és a keresztény megközelítés, a keresztény politikai hangsúlyok jó példái.

Tisztes megélhetés igénye (osztó igazságosság)

51. A méltányosság elvének az felel meg, ha **az ember hozzájut a tisztes megélhetést** – tehát az adott társadalomban általánosan elfogadható mértékű jövedelmet – biztosító bevételhez.

52. Az életesélyeket növelő programoknak azonban nemcsak a legszegényebbeket kell megcélözniük, hanem a társadalom- és szociálpolitikai beavatkozásoknak arra kell irányulniuk, hogy **valamennyi társadalmi csoport meg tudja őrizni a státuszának megfelelő életminőséget**, sőt a továbblépés lehetőségeihez is segítséget kell nyújtani. Ez a felfogás szembemegy az úgynevezett mainstream – valójában szélső liberális – felfogással, de a közfelelősséget a nemzet egésze vonatkozásában kell értelmeznünk.

53. A **munka alapú gazdaság** feltételeinek kiszélesítése segítheti a saját erőfeszítésen és munkajövedelmen alapuló megélhetést, amely

a szegénység visszaszorításának leghatékonyabb eszköze, sőt jelentős mértékben képes javítani a szegények fölemelését segítő kormányzati munka legitimitásán.

Etikus gazdaság (kölsönös igazságosság)

54. Az igazságnak a **gazdasági életben** is érvényesülnie kell.

55. Társadalmi szinten **jelentős költsége van a gazdaság résztvevői közötti kölsönös bizalmatlanságnak.**

56. Akkor tudunk előrébb jutni az igazságosság kérdésében is, ha radikálisan paradigmát váltunk az alapvető gondolkodásunkban és értékrendünkben, és a gazdaság kapcsán is **merünk a természeti törvény igazsága, valamint az emberi természet jósága mellett kiállni** és érvelni.

57. Létezik az értékeknek egy objektív hierarchikus rendje, ami szerint az anyagi javak a hierarchia legalján állnak, és a hierarchia tetején az **erkölcsi jó és az intellektuális jó áll.** Tehát van egy rendszerünk, és ebben a rendszerben az igazság helyet talál.

58. A **piac olyan lesz, amilyen az emberek értékrendje.** Hogyha haszonelvű emberek piacáról beszélünk, akkor ott a láthatatlan kéz kormányoz, ezt a fajta eltorzult piaci struktúrát látjuk most. Ha az **erényes és erkölcsös emberek lépnek föl a piacon** és a kölsönösséget, a **nagylelkűséget, az erényetikát és az igazságosságot gyakorolják,** akkor egész más piaci struktúra keletkezik. Egy együttműködő, „nyer-nyer” struktúra jön létre, és egy egészségesen működő kereslet-kínálat alapján álló egészséges ár alakul ki.

59. A piac csak akkor működik megfelelő módon, ha **megközelítőleg azonos források és információ áll a szereplők rendelkezésére.** A technológiai robbanás azonban oda vezetett, hogy a források egyre jobban koncentrálnak, és elviselhetetlenné nőttek a vagyoni különbségek. A különbségek mérséklése kormányzati beavatkozást igényel.

60. Ha a **profitot nem maximalizálandó fő célnak vesszük, hanem eszköznek**, amelyik valamilyen értékcélt segít, akkor elérkeztünk egy igazságosabb gazdasághoz és társadalomhoz.

A családpolitika igazságossága

61. Családvédő és családtámogató rendszerünk rendkívül kiterjedt és differenciált, s **Európában a legfejlettebbek között említhető.** Folyamatos karbantartását és további célzott, differenciált fejlesztését napirenden kell tartani.

62. Különösen a **népességösztönző és a generációk összetartozását**, a kölcsönösséget segítő lépésekben látunk még lehetőséget, beleértve, hogy azok, akik gyermekvállalásukkal előmozdították a következő generációk létét, a nemzeti közösség fönntmaradását, támogató rendszereink fönnttarthatóságát, kapjanak arányos és fenntartható elismerést. Ennek egyik lehetséges eszköze **olyan nyugdíjrendszer kialakítása, amely figyelembe veszi a felnevelt gyermekek számát.**

63. A nemi szerepek átrendeződését erőszakoló ideológiák túllépik a modernizációs folyamatok **nők és férfiak közötti szerepegyensúlyra és igazságos tehermegosztásra irányuló normális rendjét**, és természetellenes módon kívánják alakítani a kapcsolatokat. Befolyásuk a család intézményének halálához vezethetnek, vétenek a teremtés és a természet igazsága ellen.

64. Egy társadalom csak akkor lesz erős, ha megbecsülik benne a családi élet és az **anya hivatását.** Mindent meg kell tennünk az édesanyák és a családok védelméért, megerősítéséért. Meg kell erősítenünk a sokszor magukra hagyott, megszorodott, megkeseredett anyákat. A nők védelme és megerősítése a 21. század egyik legnagyobb kihívása.

65. Üdvözljük, hogy családtámogatási rendszerünk egyes elemeit már a **határon túlra is sikerült kiterjeszteni.** Nemzeti érdekünk, hogy a Kárpát-medencei magyarság – legalább jelenlegi szinten tör-

ténő – megtartása érdekében egy olyan **összmagyar családpolitikai rendszert** építsünk ki, amely segíti a megmaradást és az egyes nemzetrészek egybekapcsolását.

Egészségügy

66. Az egészségügyi rendszerbe történő állami beruházások elismerésre méltóak és történelmi léptékűek, azonban a lakosság egészségügyi állapota egyes mutatók – (csecsemőhalandóság, várható élettartam, egészségesen várható élettartam – némi ingadozás melletti) – javulása ellenére is aggodalomra ad okot. Bár az **állampolgári tudatosság ezen a téren is javult**, a működési finanszírozási problémák és más okok miatt **nem kielégítő a hálapénz rendszere elleni fellépés.**

67. A hálapénz igazságtalan. Az egészségügy **csúszópénz**rendszerre hitelteleníti az egész állami működést.

Javaslat

- A kormányzat minél előbb mutassa be, adjon megkülönböztetett elsőbbséget és nyilvánosságot a lakosság egészségi állapotát és az egészségtudatosságot egyaránt fejlesztő frissített programjának és akciótervének.

Történelmi igazságtalanság

68. Az első világháború utáni békediktátum megalapozatlan és hamis vádak alapján megfosztotta az ezeréves magyar államot területeinek és népességének kétharmadától. Azóta magyarok milliói élnek jogfosztottságban. Trianon a Magyarországot és a magyar népet érintő **történelmi igazságtalanság!**

69. Megkülönböztetett elismerés jár a kettős állampolgárság intézményének bevezetéséért! Határozottan intjük a hazai politikai közösségeket, hogy átmeneti politikai érdekeik miatt ne támadják a hatá-

ron túl élő magyaroknak ezt a legfontosabb nemzeti visszakapcsolódási lehetőségét. Ehelyett maguk is törekedjenek arra, hogy fölismerjék a teljes magyar nemzeti közösség szellemi, érzelmi és érdekközösségébe való bekapcsolódásának jelentőségét. Ez nagyban hozzájárulna a hazai politikai és vitakultúra tisztességes mederbe tereléséhez, a szembenállás és politikai versengés ellenére is nélkülözhetetlen alapvető tisztelethez és bizalomhoz.

Üzenetek

Az igazság szabaddá tesz. (Jn 8, 32)

Az igazság ideát van.

Az igazságosság nem egyenlősdí.

Te magad légy az a változás, amit a világban látni szeretnél.

(Gandhi)

Példamutatással az igazságosabb életért.

Az igazságos társadalom boldog.

Mértékletesség

Mottó

Isten mértéke szerint élni minden időben az élet minden területén, a számunkra teremtett világ használatában építő szabad akarattal és nem az ember által felállított mérték szerint.

Definíció

Az önmérséklés készsége, amely a cselekedeteinket a tisztesség korlátai közé szorítja.

Kulcsszavai:

- alázat,
- önmérséklet,
- önuralom,
- szerénység,
- szelídség,
- tisztelet,
- kímélet,
- józanság,
- irgalom,
- tisztaság.

Alapvetések

70. A mértékletesség az az erény, **amely a leginkább rajtunk múlik**, amit egy életen át fejleszteni tudunk.

71. A mértékletesség erénye **a cselekvő személyre irányul**, aki belső erőit, ösztöneit, érzelmeit és vágyait rendezve törekszik kibontakoztatni képességeit.

72. Ezek a belső erők **adják az emberi élethez a lendületet**, tehát elengedhetetlenül fontosak. Ilyen belső erők a fajfenntartási és létfenntartási ösztön, de ilyen belső erők az érzelmek is, mint például az öröm, a fájdalom és a harag. A tapasztalat szerint az ösztönök hiánya az embert életképtelenné, enerválttá teszi, az érzelmek **hiánya pedig jellegtelenné, „sótlanná” alakítja**. Azonban az is ősi tapasztalat, hogy ha ezeket az ösztönöket és érzelmeket az ember nem tudja az értelmével rendezni, akkor ezek elszabadulva önpusztítótá tudnak válni. **Az elszabadult ösztön „vakká” teszi az embert más értékek iránt.**

73. A mértékletesség erényének **nem az a feladata, hogy a vágyainkat elapassza vagy elfojtsa**, mert ez az élet meggyengülését jelentené, hanem az, hogy ezeket az ösztönöket az értelem segítségével rendezze, és helyes irányba terelje. A mértékletesség hozhatja harmóniába az életünket.

74. Tapasztalatból tudjuk, hogy a mértékletesség hatással van egész életünkre, hiszen ahhoz, hogy valaki a külső valóságot meg tudja ismerni, **belső ösztönös és érzelmi rendezettségre van szüksége**. Aki önmagában nem tudja megvalósítani a rendet, annak kevés a reménye arra, hogy a világban levő rendet felismerje, és annak megvalósulását segítse. Az ember akkor mértékletes, hogyha a saját egyéni életében megtalálja a helyes mértéket.

75. Az erényeket **nem lehet az emberekre rákényszeríteni**, azokat csak **példával és neveléssel** lehet átadni. Ez a mértékletességre külö-

nösen igaz. Nem érdemes törvénné tenni, mert szigornak érezzük. A mértékletesség valami egészen más, és a szeretetét követésre méltó emberektől, köztünk élő tanítóktól lehet ellesni.

76. Manapság is **nagy a kereslet a mértékletességet ismerők iránt**, elég, ha a keleti tanok iránti érdeklődést nézzük. Pedig a mértékletesség példáit Európában is megtaláljuk. Sőt azt látjuk, hogy a keresztény emberek minél inkább Istennel élik életüket, annál természetesebb jellemzőjük lesz a mértékletesség.

77. A mai embert inkább érdeklik a tanúk, mint a tanítók. A tanítókra pedig manapság akkor figyelünk oda, ha egyben tanúskodnak is (VI. Pál pápa). Ez alighanem ránk, keresztényekre különösen jellemző, ezért figyelünk a szentekre. Az ő életük is azt példázza, hogy a **mértékletességet önmagunkon kell elkezdni**. Ha már gyakoroljuk, odaléphetünk azokhoz, akik nem ismerik, és megkérdezhetjük, hogy a mértéktelenségtől biztosan azt kapják-e, amit várnak.

A közéleti szereplők mértékletessége

A mértékletesség igényének felkeltése

78. A **közéletnek elvileg fontos, mintaadó szerepe** van a társadalomban. Azt tapasztaljuk azonban, hogy ezt az erejét egyre inkább elveszti. A közéleti tevékenység elfogadottsága egyre alacsonyabb, a közéletben egyre kevesebb embernek támad kedve küzdeni valamiért.

79. Egy társadalom állapotát alapvető módon jellemzi, hogy a társadalomban kitüntetett feladatokat végző emberek, közéleti szereplők **milyen példát mutatnak**.

80. A keresztény közéleti embereknek folyamatosan erőfeszítéseket kell tenniük, hogy **életmódjukkal és munkájukkal** a keresztény eszményhez – Krisztushoz – hasonlítsanak.

81. A közélet gyakorlati területein, a politikában, a helyi, országos kormányzati és civil szervezeteknél, továbbá a médiában **a mértékletesség sok helyen nem jellemző.** A beszédmodor, a megjelenés, az életvitel, a **presztízs fogyasztással villogás,** a tündöklés, a **hatalmi arrogancia,** amit a „**mindent jobban tudok**” és a „**mindent én akarok csinálni**” fejez ki – visszatetszést szül.

82. Egyes közéleti szereplők az emberek szemében egyre inkább a **celebekhez kezdenek hasonlítani.** Olyanokhoz, akiket érdekes megnézni, de legjellemzőbb tulajdonságuk az, hogy nagyon különböznek tőlünk. Nem jó, ha a közéleti emberek különcök, mert ők biztosan nem tudnak, nem akarnak minket képviselni. A keresztény közéleti szereplő hitelességének egyik fontos jellemzője az életközelsége és megbízhatósága.

83. A politikusok celebbé válásának talán legfontosabb oka, hogy a **mai magyar közélet nem programokról, nem a választóknak kínált megoldási javaslatokról szól,** hanem karakterekről és karaktergyilkosságokról, vagyis politikai marketingről. Az ilyen közélet rendkívül ingatag, kommunikációval bárkit le lehet vadászni. Pedig egy országnak az egyik legfontosabb java a közéleti stabilitása.

84. A **közélet kiemelkedő szereplőinek nagy önmérsékletet** kell tanúsítaniuk. Ugyanez vonatkozik egy-egy párt ismeretségi körébe tartozó vállalkozókra is. Nem baj, ha a szolgálat gyümölcse észszerű gazdagodás, de az csak következmény lehet, és nem cél. Nem szabad kérkedni a szerzett javakkal!

85. Szükség van a **mértékletesség** gyakorlására, hogy hosszú távon is képesek legyünk kiegyensúlyozott életet élni. Ne csak a pillanatot lássuk, amikor egy gyermek születéséről gondolkodunk, vagy amikor a megszerzett javakat feléljük.

86. A mértékletesség erényének háttérbe szorulása eredményezi a **szexuális szabadosság** terjedését, és az abortuszok nagy számát is.

A mértékletesség hiánya több életet akar nyerni, de mohóságában a kevesebb élet okozója lesz.

87. A „**most, nekem, mindent, azonnal!**” elve a kapcsolatok felbomlásához vezet, melynek legfőbb megszenvedői a gyerekek, s végső soron a társadalom egésze.

88. Az idősebbek – ahogy évszázadokkal ezelőtt is – úgy érzik, hogy a tradíció tisztelete egyre csak fogy. Minél fiatalabb egy generáció, annál kevésbé értékeli helyesen a múltat. Pedig a **múlnak kiegyensúlyozó és mértékletességre buzdító üzenete van.** Ha így tekintünk a múltra, akár egy nemzet vagy egy ember történetére, akkor azt átfogóbban tudjuk értékelni. Találhatunk benne tiszteletreméltót még akkor is, hogyha valami nem sikerült benne. Az organikus, a kiszámítható és fenntartható fejlődés, a **tisztelet megadása a tudásnak**, a tapasztalatnak, alapja a mértékletességnek.

Javaslat

– A közélet mértékletességének enyhítését nem tolhatjuk mindig másra, nekünk kell kezdenünk. Olyan embereket kell közéleti feladatokkal megbíznunk, akik tisztában vannak azzal, hogy a közéleti szereplőknek nem illő mértéktelenül gazdagodni.

A mértékletesség erénye a közéletben

Mértékletes kommunikáció a közéletben

89. Az utóbbi időben a mértékletességet úgy értelmezik, mint azt a közösségi erényt, amely révén **a társadalom az érzelmi életében megtalálja a helyes mértéket.**

90. A jelenlegi **közélet és közhangulat tele van mértéktelenséggel.** A közéletben minden fekete-fehér, egyszerű és radikális: a szövegek,

amiket a közmédiában hallhatunk, a jelszavak és változásaik, a megoldások keménysége. Mindez a mértéktelenség agresszív kampánya.

91. A közéleti emberek ellenségekként vitatkoznak egymással, pedig az lenne a cél, hogy megtaláljuk azt, amiben egyetértünk, és abból kiindulva közösen építkezzünk. Ehelyett a közéleti szereplők sokszor elemi érzelmi, már-már állati szinten próbálják az erejüket a közönség előtt fitogtatni, demonstrálni, hogy le tudják a másikat győzni.

92. „Lágy szellőben szól az Úr” (1 Kir 19,12-13) ami a zajok kiszűrésére inspirál. Mértéktelenség a kommunikációban az **aktív odafigyelésre ösztönöz.** A kommunikáció első számú parancsa: hallgass figyelmesen!

93. Az egyetlen pozitív mértéktelenség a mértéktelenségnek a propagálására fordított energia. **Mértéktelen módon kell a mértéktelenséget reklámozni és bevinni a köztudatba.** Nem elég apró, pici lépéseket tenni. Itt erre már nincs idő.

Javaslat

– Meg kell alapozni a nyugalom és megállapodottság kultúráját. Nagy jelentősége van annak, hogy képesek legyünk egymás felé fordulni, és az élet valódi problémáira válaszokat keresni. Ne a másik legyőzése, megelőzése legyen a cél, hanem az, hogy az élet forrása legyünk minél többeknek.

A hatalom mértéktelensége

94. Nagy baj, ha a hatalom mindent erőből csinál. A mai közélet nem a szabályozott közéleti játszmák terepe. Ez nem felel meg sem a józanság, sem a hosszú távú tartósság kritériumainak. Történelmi tapasztalatok szerint a mértéktelenség magában hordozza büntetését.

95. A hatalom túlzott centralizációja is a mértéktelenség hiányára utal, mert azt hisszük, csak mi tudjuk megoldani a dolgokat. Ez a keresztény tanítás szubszidiaritási elvével is szemben áll.

96. Az egész nemzeti közösség szempontjából fontos, hogy az emberek **szeressenek a közügyekkel foglalkozni**, legyenek képesek saját ügyeik igazgatására, érdekesnek és hasznosnak lássák ezt a tevékenységet. Jelenleg a közélet nagyon kemény harcmező, a békés közösség-építők gyorsan elbuknak rajta.

Mértéktelen fogyasztás, fogyasztói társadalom

97. A modern társadalomban a **mértéktelenség, a túlfogyasztás norma**. Alapja, hogy a foglalkoztatáshoz a termelés bővítése szükséges. Az ellentmondás feloldására Keynes, a jeles közgazdász azt tanította, hogy egy ideig meg kell barátkoznunk azzal, hogy **ami rossz, a pazarlás (pazarló fogyasztás), az a jó**. Erkölcsi szempontból ugyan rossz, de a makrogazdaság szempontjából jó, **mert lehetővé teszi a termelést és a foglalkoztatást**. Azt írja „...el kell hitetnünk magunkkal hogy a kapzsiság, az uzsora és a gyanakvás legyenek még egy kis ideig az isteneink”.

98. Mai környezetünk **fogyasztási környezet**. A beszédmodor, a megjelenés, az életvitel, a **presztízfogyasztással való villogás**, tündöklés, stb. mindent tarol. Képeken, hangokon, mindenem keresztül azt harsogja a fülünkbe: **„annyit érsz, amennyi pénzed van!”** A mértékletesség ma nem divat.

99. Az **erkölcs alulmaradt a fogyasztással szemben**. Az ökológiai közgazdászok rámutatnak, hogy a pazarlás jelenlegi mértéke óriási baj, káros, sőt tragikus. Fogyasztásunk, amelyet az ökológiai lábnyommal mérünk, messze meghaladja a Föld teherbíró képességét. Ma már **három Föld se lenne elég** ahhoz, hogy mindenki amerikai fogyasztási színvonalon éljen. A szennyezés előnti a Földet, elborít bennünket, ellehetetleníti az életet. A pazarlás visszaélés a természet erőforrásaival, a mértékletesség hiánya.

100. Nehéz szembesülnünk azzal, hogy magukat kereszténynek nevező politikus személyiségek az erényekkel egyértelműen **szemben**

álló közéleti szemléletet hangoztatnak, vagy azokkal kihívóan ellentétes módon élnek. A hétköznapi közhangulata: – és ezt a kereskedelmi média csak fölerősíti – **„ha nem győzöl, ha nincs vagyoned, ha nem keresel sokat, akkor semmit sem érsz”**. Ez azokat is belehajszolja, hogy elfeledjék a mértékletességet, **akiknek a pazarlásra valójában nincs meg az anyagi lehetőségük**.

Mértékletesség a környezetünkben, teremtésvédelem

101. A szentírásstudósok szerint azt a bibliai szöveghelyet, amelyet úgy szoktunk fordítani, hogy **„és hajtsd uralmad alá a földet”**, helyesen értelmezve így kellene fordítani: **„és lépj bele a rendjébe”**. A teremtett világot érdeklődéssel fel kell, és fel lehet fedezni, s **meg kell tanulni megfelelően élni benne**: meg kell figyelni, és meg kell tartani a mértékét. A teremtésvédelem és a természettudományok lelke hasonló – kutatni a természetben kapott mértéket, okosan alkalmazkodni és boldognak lenni. Ha a társadalmi életünket túlságosan mértéktelennek találjuk, **forduljunk a természethez, ott a mérték sokkal magától értetődőbb!**

102. Négy évtized alatt **megduplázódott a Föld lakossága**, többszörösére nőtt a vízfogyasztás, vészesen csökkent a megművelhető földterületek mennyisége. Rohamosan csökken a növény- és állatfajok sokszínűsége, fajok ezrei tűnnek el évről évre, pedig a biológiai sokféleség a legfontosabb eleme az ökológiai egyensúly fennmaradásának, és az egyik kulcsfeltétele a földi élet immunrendszerének. Az **éghajlatváltozás** nem pusztán a meteorológiai paraméterek megváltozását jelenti, hanem sok tízezer faj kipusztulásához, termőföldjeink, erdeink területének csökkenéséhez, vizeink minőségi és mennyiségi romlásához vezet.

103. Egyre gyorsabban **fogynak az egy főre eső vízkészletek**, például Afrikában annyira, hogy ez a jelenség kivédhetetlen népvándor-

lást fog okozni a következő tíz-tizenöt évben. Kínában a **talajerózió üteme** a természetes regenerációs képesség 57-szerese (Európában 17-szeres, Amerikában 10-szeres, Ausztráliában 5-szörös ez a mutató). Ne felejtjük el, hogy a hazai, viszonylag gazdagnak mondható termőtalaj átlagos vastagsága is kevesebb, mint egy méter!

104. A fenntartható társadalomhoz a természetet tőkének kell hogy tekintsük, és ne jövedelemnek, valamint kell, hogy **ismerjük az „elég” fogalmát.**

105. **Ismerjük fel, hogy az „embervagyon” is tőke,** ennek működése eredményezi a nemzeti jövedelmet. Ha azonban nem születnek kellő számban gyerekek, ezt a vagyont is feléljük. Ne engedjünk mértéktelen önzésünknek, és **vállaljuk a gyermekekkel járó áldozatokat, éljük át a gyermekvállalás örömeit,** hogy a humántőke – mint a természeti tőke is – megőrződjék a jövő számára.

106. A mértékletesség szabadság. Kegyelmi ajándék **el hagyni a felhalmozás terheit, osztozni az arra rászorulókkal, örülni a mindennapi létnek.**

107. A mértékletesség **azonosulás a teremtett világgal, előrelátást, lassítást és szemlélődést, szelíd és bölcs használatot** jelent. Azért lehetünk mértékletesek, mert tudjuk, hogy honnan jövünk, hogy hol vagyunk és hová tartunk. Az **azonosulás** a teremtett világgal megértést, a felelősség elfogadását jelenti. Az **előrelátás** a természeti erőforrások takarékos, bölcs használata, globális léptékű **szelíd életvitelt** eredményez. A **lassítás, szemlélődés** a teremtő Úrral való kapcsolat erősítése, az új emberi létben való elmélyülés. Mindezek kegyelmi ajándékok, amelyeknek „csak” a befogadásával van dolgunk, és ez már nem halasztható. A természet kincseinek **szelíd és bölcs használata,** abból céljainkra felhasznált anyagok és élőlények felelősségteljes visszapótlását is jelenti (erdőtelepítés, ritka és pusztulásnak indult fajok szaporodása, visszatelepítése eredeti környezetébe, stb.)

108. Óriási mértékű az **élelmiszerpazarlás**. Mintegy másfél milliárd tonna élelmiszert pazarolunk el évente. A kidobott élelmiszerek mintegy fele felbontott, negyede lejárt szavatosságú termék és mintegy negyede főtt ételmaradék. A kidobott élelmiszer termeléséhez felhasznált öntözővíz elegendő lenne 9 milliárd ember (napi 200 liter/fő) háztartási vízigényének fedezésére.

109. Egy véges rendszer **fenntartható jövője** nem építhető pusztán anyagi értelemben felfogott fejlődéseszmére, **ilyen értelemben nincs fenntartható fejlődés**. Fejlődni határok nélkül csak spirituális értelemben lehet, úgy, hogy emberi természetünk transzcendens dimenziójára is tekintettel vagyunk. Ehhez azonban erényessé kell válnia a mai, az embert csak önző egyénként értelmező, civilizációinkban uralkodó gondolkodásmódnak.

Javaslatok

- Sok hasznos, a mértékletesség irányába ható szabályrendszer létezik. A nemzetközi szervezetek (például ENSZ, Európai Unió, OECD stb.) és a kormányok által elfogadott szabályokat vegyék komolyan a megalkotóik, ezzel is példát mutatva.
- Tudatosítanunk kell azt a képességünket, hogy identitásunk túlér önmagunkon, azaz ismerjük el és éljük úgy, hogy nem vagyunk egyedül. Ez nem politikai program, hanem olyan átfogó szemlélet, aminek csupán egyik eszköze a politika, amely nélkül viszont nem sokra jutunk.

Mértékletesség a karrierben, az előrelépésben

110. Űstökösszerűen felívelő embereket látunk, mindennaposak a vagyon és az állami adminisztráció létráin mérhető gyors **előmenetek, valamint bukások**. A **kirakatemberek** látványos és nehezen magyarázható **gazdagodása** nemcsak azért okoz kárt,

mert közpénzt magánosít, hanem azért is, mert rossz, követhetetlen mintát ad. Szétrombolja azt a közösség számára fontos hitet, hogy azok jutnak többre, akik többet és jobban tanulnak, többet és jobban dolgoznak, akik kreatívabbak, akik valamiféle extra teljesítményt mutatnak fel. E nélkül a hit nélkül pedig nem a képességekkel való felvértezethez, nem a versengésben megszerzett minél jobb szereplés válik céllá, hanem a lehetőségek osztói körüli pozíciófoglalás.

111. A fejlett országokban a nem politikai jellegű állami pozícióban lévő emberek kormányváltás esetén is a **helyükön maradhatnak**, mert az évtizedek során kialakított rendszerben mindenki tudja, hogy hol a helye, és mi a dolga, kötelessége. Az elsősorban szakmai tudáson alapuló rendszer kialakítása a hazai közéletnek is jót tenne.

112. Komoly probléma a fiatalok mértéktelen beengedése a központi közigazgatásba, az egyetem után rögtön a csúcsszervekhez. Lehetnek ugyan szabályt erősítő kivételek, és kivételes képességek, de az ilyen döntés a tapasztalat, a szakmai előélet lebecsüléséről üzen. Ez pedig a stabilitás ellen hat, és azok számára sem lehet vonzó, akik most épp a kedvezményezett oldalon állnak, mert az ő indokolatlan menesztésük ideje is eljön.

113. Senki sem lehet úgy jó első, hogyha előtte nem tanul meg másodiknak lenni. A vezetőnek meg kell tanulnia helyesen viszonyulni a vezetettekhez. Az új generációval kapcsolatban nem az a legsúlyosabb vád, hogy nem várja ki az időt, hanem az, hogy azt gondolja, azonnal és mindent tud.

114. A keresztény ember- és családszemlélet, és nem kevésbé a munkahelyi kultúra fontos eleme, hogy az embereknek szükségük van a **pihenésre, regenerálódásra**. Erre nemcsak lelki és szellemi mivoltunk kiteljesedése érdekében van szükség, hanem – ezt ma már nem vitatják – a vezetői józan ész is ezt diktálja. Nyilvánvalóan nem illesz-

kedik a munkahelyi kultúra keresztény megközelítésébe, amikor a munkaidőt állami intézményben napi tíz órára emelik.

Mértékletesség a gazdaságban

115. A **gazdaság** legnagyobb rákfeneje a **profit mértéktelen** hajszolása. Noha minden világvallás azt hangsúlyozza, hogy a profit nem lehet cél, csak a szolgálat „mellékterméke”, a mai fejlett világban mégis minden ennek rendelődik alá. A profithajszó eldologiasítja az emberi viszonyokat, növeli a jövedelemkülönbségeket, amelyek már egyáltalán nem állnak arányban a teljesítménykülönbségekkel.

116. Föltehetjük a kérdést: vajon **az állam maga mértékletes-e?** Állami szinten a mértékletesség érvényesülését jelzi, hogy az alaptörvény rendelkezésének megfelelően csökken az **adósságarány**, **alacsony az államháztartási hiány**. Az ehhez szükséges takarékoság elfogadtatása a vezetés felelős gondolkodásának és magatartásának eredménye.

117. Manapság nincsenek szabadon elfoglalható földek, mint a római korban, azonban vannak uniós források. Azt tapasztaljuk, hogy az **uniós pénzek egyesek számára** úgy állnak rendelkezésre, mint a rómaiaknak a frissen hódított földek. Ez olyan mértékben vállalhatatlan része a mai magyar közéletnek, amit a keresztény értelmiség nem tud és nem is akar tovább magyarázni.

Javaslatok

A mértékletesség erénye gyakorlásának a társadalom több területén is meg kell mutatkoznia. A legfontosabb területek a következők:

- mérsékelni kell a fogyasztást, mert a Föld energiakincsei kimerülőben vannak, és szennyezettsége rohamosan növekszik.
- A pártok küzdelmeiben mérsékelni kell az indulatokat, mert ez gyakran politikai „ütésváltássá” válik, ami méltatlan a politika eredeti céljához, a közösség javának biztosításához.

- A tapasztalat azt mutatja, hogy nemcsak az egyes embereknek, hanem a társadalomnak is vannak érzelmei. A politikának elsősorban az emberek értelmi tevékenységére kell hatnia, és nem az érzelmeire. Ez utóbbi demagógiához vezet. A politikának tehát meg kell találnia a kellő mértéket akkor, amikor az emberek értelmi és érzelmi képességeire hat.
- Végül beszélhetünk a hatalom gyakorlásának a helyes mértékéről is. A hatalomnak kötelessége, hogy – ha szükséges, erőszakkal is – fellépjen azokkal szemben, akik a közösség érdekeit, jólétét veszélyeztetik. A helyes mérték megválasztása azonban nem könnyű. A túl enyhe fellépés a bűnözés terjedését vonhatja maga után, az indokolatlanul erős fellépés pedig erősítheti az emberek félelmét a diktatúrától.

Üzenetek

A fenntartható társadalom és gazdaság csak a mértékletességen alapulhat.

Aki sokat markol, keveset fog.

A mértéktelenség magában hordozza büntetését.

Amit ma te megtehetsz, azt holnap más is megteszi veled.

Gyakoroljuk és fejlesszük az erényeinket akkor is, hogyha úgy tűnik, hogy senkit nem érdekel!

Vesd le a gőgöt, légy mértékletes!

Az tud mértékletes lenni, aki önmagát Istenhez méri.

A mértékletesség a te tisztaságoddal kezdődik.

Lassíts!

Erősség

Mottó

Ne add fel! Állj ki a jó mellett!

Definíció

Készség, amely leküzdi a célirányos cselekvést megghiúsító félelemérzést és megerősíti a lelket, hogy az egyén a jó irányában cselekedjen.

Kulcsszavai:

- bátorság (a célkitűzésben és a cselekvésben),
- józanság,
- kitartás a jó cél mellett,
- állhatatosság,
- nagy- és nemes lelkűség,
- bizalom, önbizalom (hit abban, hogy célhoz ér),
- türelem a megvalósításban a nehézségek közepette is.

Alapvetések

118. Az erősség bátor kitartás egy terv, cselekedet mellett valami jó érdekében, a nehézségek, a környezet ellenállása és a kudarcok ellenére is.

119. Az erősség kiállás valami mellett akkor is, ha az veszéllyel jár. Az erősség logikailag az után következik, hogy **elköteleződünk egy érték mellett.**

120. Az erősség az a **határozottság, amivel az ember követi az eszményt.** A keresztény ember tudja, hogy tanulója és megjelenítője Krisztusnak, és jó pillanataiban apró fényeket jelenít meg belőle.

121. A lelkiismeret szava időnként olyan döntésekre szólít fel, **amelyek a környezetünkben nem divatosak.** Ilyenkor az **erősség arra indít, hogy kiálljunk a meggyőződésünk mellett,** még ha az hátrányokhoz is vezet.

122. Az erősség a **helyes mérték a félelem és a vakmerőség között,** ami józanságot igényel. Az erősség erényében egyszerre van meg a készség a vértanúságra, valamint az önkorlátozás.

123. A keresztény embernek olyan ez, **mintha a Golgota lenne az edzőtábor,** ezért fel kell menni, nem lehet megúszni! Senki nem fogja magát megváltani egy hotel ötcsillagos lakosztályában. **Most a megúszás korszakát éljük,** most mindent meg kell úszni, minden reklám arról szól, hogy „mert megérdemled”, „tedd magad még boldogabba”, **„élj még könnyebben”.** Az erősség vagy bátorság nem könnyű: **„Ha nincs kín, nincs díj.”**

124. Az erősségre a **„kimondani, felvállalni, kitartani”** hármassága jellemző. Ilyenkor azt érezzük, nem tehetjük meg, hogy hallgatunk, nem tehetjük meg, hogy nem vállaljuk, és nem tehetjük meg, hogy feladjuk.

125. Az erősség erényére négy dolog jellemző: cselekvésünk **jó cél** érdekében történik, jelentős **ellenállást** kell legyőzzünk, **kitartunk** az elveink mellett, és valamilyen **eredményt** érünk el.

A közéleti szereplők és az erősség erénye

126. Az erősség erényével felruházott embert onnan ismerjük fel, hogy **akkor is kiáll valami mellett, ha az veszéllyel jár.** Saját érdekeit alárendeli a közösség érdekeinek, életével példát mutat másoknak.

127. Meg tudja különböztetni az egyén érdekét a közösség érdekétől. **Saját érdekét nem tekinti „fontos államérdeknek”.**

128. Nem születünk erősnek. Istenben válhatunk erőssé, és csak Istenben maradhatunk erősek! Tehát az erő nem mi vagyunk. **Mi csak az erő eszközei lehetünk,** az utolsókból lehetnek az elsők, és a gyengékből az erősek, hogyha hagyjuk. De erre alkalmassá kell válni.

129. A keresztény közéleti ember alaphelyzetben igen **kiegyensúlyozott, kiszámítható,** mintha azért lenne a világon, hogy **a másíknak is legyen élete.** Munkájának célja, hogy az emberek a közösségben otthon érezzék magukat. Arra törekszik, hogy megtalálja azt az utat, amelynek révén a közösség tagjai kiegészítik egymást.

130. Az erősségnek a fogyasztói társadalomban nincs nagy keletje. **Az erős ember nehezebben irányítható, nehezebben befolyásolható reklámokkal, trendekkel.** Mintákat csak alapos próba után fogad el, kitart választásai mellett.

Az erősség és a példamutatás

131. Az erősség eszményének megvalósítása **önmagunkkal kezdődik.** A közösség annyiban alakítható, amennyiben a többieket meg tudom győzni.

132. Erősségem, ha meg tudom várni, míg az eszményem a többiek meggyőződésévé is válik; ha úgy élek, hogy életem **példává válik.** A keresztény embert **belső meggyőződése vezet,** amihez az emberek **önként** csatlakozhatnak.

133. Az erősség önkorlátozás. Tudjuk, hogy ezeket a célokat nem

okos kötelezővé tenni, inkább **úgy kell élni, hogy a többiek is célként tűzzék ki**. Az erősség saját elköteleződésünk, s ez sokszor fájdalmas.

134. A keresztény embertől **távol áll az erőtől politizálás**.

135. A keresztény értelemben vett mértékletesség az erőt olyan mértékben használja, amennyire a közjó eléréséhez szükséges.

136. Az erősség **nem azt jelenti, hogy a másokra erőltetem a saját értékeimet**, hanem azt, hogy **kiállok mellettük**. Nem az én felelősségem a másik embernek az érték melletti elköteleződése, de hat rá, hogy miként mutatom fel saját értékeimet, s ez már az én felelősségem.

137. Az erősség értelmezését befolyásolja az Istennel való találkozás élménye. Ő **nem kényszerítette rám magát**, noha megtehetette volna, hanem megvárta, amíg észreveszem az életemben.

138. Az erősség embere **meghallgatja a másikat**, amivel meghaladja önmagát. Elsősorban azért, mert a **közösségi tevékenység során konszenzusra törekszik, ugyanakkor nem fél nehéz döntéseket sem meghozni**, akár a közösség elgondolásaival szemben is.

139. A keresztény célok nem kulturális, társadalmi minták, amelyeket ruhaként föl lehet húzni, és erőpolitikával kötelezően fogyasztandó cikké lehet tenni. Az **erősség erénye és az erőpolitika távol állnak egymástól**.

140. Ma a magukat kereszténynek mondó közéleti cselekvők úgy tesznek, mintha erővel teret lehetne **foglalni** a kereszténység számára, amit aztán „a szelíd keresztények” vagy megtöltenek majd tartalommal, vagy nem. Ez inflálja a keresztény jelzöt, és áruvá teszi a kereszténységet.

141. Az ember, illetve a közösség **gyengeségét jelzi, ha kifelé folyamatosan harcol**. Ez azt jelenti, hogy bizonytalan, és nem tud nyugalmat biztosítani az általa vezetetteknek. Az erősség nem állandó harc kifelé, hanem kitartás a vezetettek hosszú távú boldogsága érdekében.

Az erősség erénye a közéletben

Az eszmények következetes vállalása - „vértanúság”

142. A Krisztushoz tartozás megvallásának a világ számos helyén nagy ára van. Sok helyen, ahol a keresztényeket fizikai valójukban üldözik, a **vértanúságnak** konkrét példáit is megtaláljuk. Ez az **erősség gyakorlásának végső állomása.**

143. Ha kereszténységünket megéljük, Európában egyre inkább **szükség van az erősség begyakorolt erényére.** Az európai civilizációban a fizikai üldözéssel nem, de az **ellehetetlenítés kifinomultabb módszereivel** azonban annál inkább találkozunk. Azt, aki ki akarja fejezni vagy meg akarja jeleníteni Jézussal való közösségét, **gyakran ütközik a munkahelyén, a médiában, de akár a közéletben is az intoleráns liberalizmus falába.** Ez a fajta üldözés a tolerancia fátyla alatt kizárja a nem kedvelt üzenet kimondását, az erőszakmentesség nevében megkísérli elvenni a levegőt attól, aki nem az ő indíttatásai és céljai alapján kíván élni. Aki szót emel e falak ellen, azt nemcsak a munkahelyéről bocsátják el, vagy a média indít ellene **hiteltelenítő hadjáratot**, hanem a jogi megfélemlítésre, ellehetetlenítésre is hallunk mindennap példát. A vélemény- és vallásszabadság érvényesülése terén Európában is sok a tennivaló.

144. Az erősség erényének gyakorlására volt szükség akkor, amikor az állam kiállt a **kereszténység képviselete, a házasság definíciója,** az **Üldözött Keresztények Államtitkárságának felállítására** mellett.

145. Amikor az erősség erényéről keresztényként gondolkodunk, számunkra magától értetődik, hogy az **erő és a kitartás oka nem mi magunk vagyunk,** hanem az a buzdítás, amit **Isten felismert szándéka** jelent. Fontosnak tartjuk, hogy már gyermekkortól megerősítsük az emberekben, hogy a világ Isten-központú szemlélete nem lehet egocentrikus. Ennek kettős következménye van. Egyrészt, számunkra természetes módon **elválik önmagunk képviselete, és egy-egy felvállalt ügy**

melletti állásfoglalás. Másrészt, mi magunk ugyan kicsik és esendőök vagyunk, de bűneink, bukásaink és **gyarlóságaink mégsem bátortalanítanak el, hogy az Isten által ránk bízott ügyet tovább képviseljük.**

146. Az erősség erényével rendelkező közéleti embernek **nem az olcsó népszerűség a célja**, viszont határozott, és **akár a vértanúságig** is kitart a jó mellett.

147. A gondolatvilágunkat meghatározza **a hatalomhoz való viszony**, és sokszor feltesszük a kérdést, hogy **„nem félsz attól, hogy mi lesz”? A „vértanúság”** manapság például állásvesztés vagy más büntetés elfogadása formájában mutatkozik meg.

Kiállás a család mellett

148. A hagyományos **család melletti kiállás**, a genderideológiával való szembenállás **ma erősségnek számít.**

149. Az anyai hivatásban megjelenik a másik emberért vállalt erősség erénye. Az anyának vállalnia kell minden, sokszor előre ki nem számítható monoton feladatot, újra és újra, kerüljön bármibe is. Így az **anyák maguk is hordozzák az erősség lelkét** minden pillanatban, akkor is, ha nem tudatosul bennük, vagy nem érzik. Ezért számunkra **Isten anyja, Mária az erősség egyik legszebb példája.**

150. Az erősség erénye kibontakozásában jelentős szerep jut a családnak és a szűkebb környezetnek. Bátorítás, **támogatás nélkül nehezen alakul ki az erősség** a gyermekben, mire felnő.

151. Mi, az idősebb generáció olyan társadalomban nevelődtünk, amelyben az állam mindent megoldott helyettünk, így önálló gondolkodásunk elsorvadt. Az erősség erényét tükröző társadalomban viszont éppen a vállalkozó szellemnek, a határozottságnak kell dominálnia.

152. Fontos hangsúlyozni, hogy a **nők otthon végzett** munkája ugyanolyan fontos a család szempontjából, mint **a férfi pénzkereső tevékenysége.** A család mint közösség csak úgy lehet erős és egységes,

ha a felekben tudatosul, hogy mindketten ugyanolyan értékűek és fontosságúak.

153. Egyre többet hallani a **családbarát munkahelyekről**, családbarát törekvésekről, melyeket évente díjaznak is. Ez sajtómegjelenést biztosít a gondolatnak, így egy pillanatra azoknak is felvillan a családbarát munkahely képe, akik esetleg korábban nem hallottak róla. Mindez azonban még kevés a valódi családbarát munkahelyek elterjedéséhez.

Javaslatok

- A munka és a család összeegyeztethető! Kihaszínlatlan lehetőségeket rejtene a jelenleginél szélesebb körben alkalmazható atipikus foglalkoztatási lehetőségek. Több országban terjed a tényleges részmunkaidős foglalkoztatottság vagy az otthonról történő munkavégzés. A részmunkaidős lehetőségeinek kiépítése és az otthonról végezhető munkák körének bővítése sürgős feladat a döntéshozók számára. A folyamat fontos része az otthonról végzett munka társadalmi elismerése, erkölcsi és anyagi megerősítése.
- Fontos lenne, hogy a közoktatásban a fiatalok az információátadás mellett az emberről, az emberi kapcsolatokról, az önismeretről és elveink felvállalásának gyakorlati oldaláról is halljanak.

Kitartás eszményeink megvalósítása mellett

154. A keresztény erősség a **közboldogság** szolgálatára irányul, nem pusztán az egyéni boldogságok összegének növelésére. Az emberek lelki fejlődését és e világi biztonságát egyaránt fontosnak tartja.

155. Rövid távú célokat ugyan könnyebb elfogadtatni, de a keresztény vezetés hosszú távon tud gondolkodni, beleértve a társadalmi célokat, a teremtett világ hosszú távú érdekeit.

156. A reálpolitika időnként háttérbe szorítja az elvi politikát, de hosszú távon csak akkor érdemes politizálni, ha **meg akarjuk valósítani az eszményeinket.**

157. A 2014-es választások után sokan a konszolidációra vártunk. A kezdeti lendület és hevület után szükség lett volna a megerősödéésre, a kiegyensúlyozottságra, a keresztény ihletésű politika valódi tartalmának kifejtésére és a **bizalomépítésre**.

158. A keresztény szemlélet a közéletben hasonlóképpen viszonyul a hatalomhoz, mint a gazdaságban a profithoz. A **hatalom nem cél, hanem eszköz**. A hatalomnak csak olyan növelése legitim, **amely értékek megvalósítása céljából történik**. A hatalom önmagáért való növelése nem a közjóra irányul, hanem részérdekek, személyes, illetve csoportcélok elérésére. A politikusok kifáradásának jelensége éppen azzal függ össze, hogy az ember a hatalmat egy idő után fogyasztási célnak tekinti.

Bátorság a „főáramú” gazdasággal kapcsolatban

159. A **gazdaság** eszköz, és fő célja az emberi **boldogság** szolgálata, amit kiteljesedésként értelmezünk. A gazdaság közvetlen célja a közjó, amit „köz-jóllét”-nek is mondhatunk: emberi kiteljesedés egyéni és közösségi téren egyaránt.

160. A **gazdaság emberbarát fejlesztésének** megvannak a lehetőségei. Fontos cél a családbarát munkahelyek kialakítása, a részmunkaidő és a távmunka elterjesztése. Jó irány a nyugdíjasok nyugdíj melletti foglalkoztatása, a gyermeknevelés idejének beszámítása a nyugdíjba. Fontos menedzseri felfogás, amely szerint a munkatárs és a feladatainak harmóniája az eredmények egyik biztosítója.

161. A **civil gazdaság** feltétel nélküli kölcsönösség, amelyben mindkét félnek feltétel nélkül kell adnia a másik számára. A civil és közösségi gazdálkodás általában jobban figyelembe veszi az érintett emberek és a teremtett környezet nagyobb javát, jobban érvényre juttatja a kölcsönösség, a hitelesség és a bizalom szempontjait. Kívánatosnak tartjuk, hogy Magyarországon erőre kapjon a civil gazdaság.

162. A gazdasági szereplők túlnyomó többségének csak a **profit maximalizálása** számít. Az uralkodó gazdasági megközelítés a profit alá rendeli az egyént, még inkább a közösséget. Az ember pusztán munkaerő, mindössze eszköz a profitmaximalizálásban, csakúgy, mint a nyersanyag, amit a gyártás során felhasználunk. Ez a kép árnyaltabb a távol-keleti országokban, ahol az egyéntől elvárják, hogy alárendelje az érdekeit a vállalatnak, a vállalati közösségnek. Keresztény megközelítésben **az ember nem válhat eszközzé** a folyamatban, hanem annak alanya kell hogy legyen. Alanya, aki megtalálja a helyét a munkahelyi környezetben, közösségben, és a gazdaság szereplőjeként ő is a közjót szolgálja.

163. A civil gazdaságban és a társadalmi vállalkozók között tevékenykedő ember erkölcsi alapokon gazdálkodik. A **profitra eszközként** tekint, a gazdálkodás célja a közösség és az emberek komplex értelemben vett nagyobb java.

164. Csökkennének a gazdasági és a társadalmi ágazatok közötti megközelítésbeli különbségek, ha **értékcélokat is kitűznénk**, és nem csak profitcélokat. Ha a profit csak eszköz egy érték cél megvalósításához, akkor közelebb kerülünk az igazságos társadalom és gazdaság megvalósításához.

165. Probléma, hogy a politikai elit legtöbbször leplezve, de néha már **leplezetlenül is felhasználja az informális összeköttetései által nyújtott elönyöket**. Ez először csak a mi szemünkben hiteltelenítette keresztény önmeghatározásukat, de ezt már évek óta azok is látják, akiknek egyébként nem tűnik fel annyira e szempontok meglétének hiánya.

Javaslatok

- A költségvetés kedvezőbb helyzetét kihasználva erősítsük az élet-hosszig tartó értéktermelésre való törekvést, a tanulás és önfejlesztés képességét, amelyhez központi támogatást is érdemes biztosítani.

- A civil gazdaság hatékonyan növeli a közjót, így az állami segítségnyújtás legitim területe. Kívánjuk, hogy az állam találja meg a módját, hogy a civil gazdaság, a közösségi gazdálkodás egyes formáit hogyan kívánja támogatni, előnyben részesíteni.

Állásfoglalás az állam szabályozó szerepe mellett

166. Szemléletünk szerint az állam feladata, hogy a piacot úgy szabályozza, hogy az humanizált piacnak legyen tekinthető. A szabályozatlan piac helyett a **szabályozott piac**, a **szociális piacgazdaság** hívei vagyunk. Amennyiben az állam ezt a szabályozó szerepet megfelelő figyelemmel végzi, megelőzhető a piac automatikus öntisztító hatásának túlzott eltompulása, amit a szociális piacgazdaság ellen szoktak felhozni.

167. A mi felfogásunkban **az állam szerepe** az, hogy a gazdálkodás elveit a pusztán egyéni előnyszerzés hagyományos szemléletétől a közösségi gondolkodás, a sokféle szempontból értelmezett **közös jó növelése irányába terelje**.

168. Az **államnak** az a szerepe, hogy úgy szabályozza a **piacot** és az üzleti viselkedési normákat, hogy a csak nyersen profitorientált gazdálkodást a komplexebb, legalább a nemkívánatos mellékhatások kiküszöbölésére odafigyelő gazdálkodás irányába terelje.

169. Az államnak szabályoznia kell a piacot, mert az csak bizonyos szempontból – amit a gazdaságtan leír – szabályozza magát, de a társadalmi, emberiességi szempontok szerint nem önszabályozó. **Ha az állam nem szabályoz**, akkor az egyéni érdek olyan módon jelenik meg, és úgy működik, hogy **megfosztja az embert az esélyegyenlőségtől**.

170. A haszonelvűsége lecsupaszított gazdasági magatartás, az önzés és az önkényeskedés szelleme és gyakorlata mélyen átszötte az európai és hazai gazdaságot. Ezzel szemben a ma emberének olyan **emberközpontú gazdaságirendszer-átalakításra** lenne szüksége, amely

a gazdaság működésében az értékközpontúság, az erényetika, a társadalmi felelősségvállalás és a méltányosság elvét érvényesíti.

171. A hétköznapi emberek szempontjából erre azért volna szükség, mert ezen elvek érvényesülésének hiányában ma **munkavállalók százezrei érzik kiszolgáltatottnak magukat.** A legalapvetőbb emberi és munkavállalói jogok sérülnek azáltal, hogy számos munkaadó olyan helyzetet teremt, amelyben fiatal nők sokasága nem meri megvalósítani családterveit, és férfiak ezrei szenvednek munkaadók megtorlásától, ha munkaidejük végén hazamennek. Ilyen és ehhez hasonló munkahelyi visszaélésekkel számos esetben találkozhatunk. Márpedig a gazdaság csak úgy tud tartósan eredményesen működni, ha annak minden szereplője átélheti, hogy a gazdaság nála erősebb szereplőjéhez hasonlóan ő is nyertese lehet ennek a kétirányú, „nyer-nyer”-kapcsolatnak (Antonio Genovesi). Ez éppúgy vonatkozik a munkavállaló–munkaadó kapcsolatokra, mint a versengő piacgazdaság minden résztvevőjére. A keletről nyugatra már évtizedek óta zajló folyamatos munkaerő-vándorlást nemcsak a jelentősen magasabb munkabérek motiválják, hanem a térségünk és hazánk munkaerőpiacán eluralkodott viszonyok is.

172. Magyarország a rendszerváltozás óta a **szociális piacgazdaság** megvalósításában érdekelt. Ennek megfelelően igyekezett kiépíteni azokat a garanciális intézményeket, amelyek a szociális piacgazdaság embereszményének, a független, önálló, felelősségtudattal rendelkező, gazdasági tevékenységre és magántulajdonra törekvő, önmagáról és családjáról gondoskodni képes polgárt segítik. Csak-hogy **az önzés szelleme és a kellően erélyes ellenőrzés hiánya** az ilyen törekvéseket is képes gyengíteni, megghiúsítani. Márpedig az **etikus gazdaság** – amelyben „a gazdálkodó ember nem lop, nem csal, nem hazudik, megnézi, hogy mire van szüksége a másiknak” – **nem utópia!**

Javaslat

- Az állam az eddigieknél is hatékonyabban működtesse a munkaerőpiaci felügyeletet, intézkedéseiről folyamatosan tájékoztassa a közvéleményt.

A civil élet bátorsága

173. A bátorság **erénye sokkal inkább gyakorolható** a „nincs mit veszítenünk!” kontextusában működő **civil szervezetek körében**, mint az egzisztenciájukat a választásokra építő politikusok között.

174. A civilek összpontosíthatnak egy-egy szűkebb problémakörre, és azon a területen az átlagnál nagyobb tudással és tapasztalattal rendelkezve oldhatják meg feladataikat. Az a tapasztalat, hogy **keresztény értékeket könnyebb civil szereplőként felmutatni**, mivel azokat a politikai alkuk nem kötik a véleményformálásban, nyilatkozatokban, így az értékek felmutatásában sem. A civileket nem a kompromisszum, hanem az erőforrás hiánya szorítja.

175. Segíteni kell a **társadalmilag hasznos civil szervezeteket**, mert azok tudják, hogy mikor hova, mennyi munkát kell befektetni, és azzal milyen eredményt lehet elérni. Általában is fontos, hogy a központi vezetés bízjon meg a helyiekben, mert a központi közigazgatás nehezebben ismerheti meg a helyi viszonyokat, mint a civil szervezetek.

176. A rendszerváltást követően hazánkban is megjelentek a **civil szervezetek**. Létük és hatékonyságuk nagyban függ a különböző támogatásoktól, így gyakran alárendeltjei a politikai akaratnak. Egy részük szinte **kizárólag állami forrásokból él**, míg egy másik részük **külföldi dotációból** valósítja meg tevékenységét. Ez odavezethet, hogy a finanszírozók meg kívánják jeleníteni saját akaratukat a civil szervezeteken keresztül, így **megkérdőjeleződik a civil szervezetek függetlensége**.

177. A közösségek, főleg az egyén kiteljesedését leginkább szolgálá-

ló **kisközösségek erősödése** társadalmi érdek. Ezzel összhangban az önkénteskedv és a kultúra serkentésére a középiskolákban bevezették az önkéntességre nevelő **kötelező közösségi szolgálatot**. Várhatóan a következő évtizedekben megtapasztaljuk ennek az iskolai programnak a gyümölcsét, amely **segíti fiataljainkat**, hogy – legalábbis egy időre – a közösség érdekeit szolgálják.

178. Újfajta tapasztalat az **online közösségek szaporodása**, aktivitása és olykor eredményessége is. Ez jó lehetőséget jelent a keresztény közösségek számára is. Sokakat megerősít az a tudat, hogy **világnézetükkel nincsenek egyedül**, mások is vannak körülöttük, akik hasonlóan gondolkoznak kereszténységről, családról, más értékekről.

Javaslat

- A politikusok vegyék szívesen, ha egy-egy kezdeményezést a civilek „tesztelnek” a társadalomban, majd a hatást elemezve eldönthetik, hogy támogatják-e azt, vagy sem.

Ifjúságvédelem, életvezetési ismeretek, drogpreevenció

179. Fiataljaink ma tömegesen sodródnak bele a **pszichoaktív szerek használatának halálos csapdájába**. Ha **elősegítjük számukra a drogozás fenntartását, legitimálva azt**, jó szándéktól vezérelve segítkezünk zsákutcás állapotuk fenntartásához, és a halálba segítjük őket. A szakmai és közéleti szereplőknek **nagy bátorságra volt szükségük, hogy e liberális tabuként kezelt témát megnyissák a viták és érvek számára**.

Bátorság a kommunikációban

180. A keresztény értelmiségnek **össze kell szednie a bátorságát és tudását, hogy el tudja mondani véleményét** és meg tudja fogalmazni elvárásait a politikával szemben.

181. A kiegyensúlyozott keresztény **közélet alapfeltétele a kulturált vita**. Csökkenti a bizalmat az állandó harc, a mindent átható **barát-ellenség** magatartás. **Ebből a nagy játszmából senki nem maradhat ki** – mindenkinek színt kell vallania. A politikai elit cselekvéseinek és küzdelmeinek középpontjában a politikai ellenfelek, a más nézetet képviselők ellehetetlenítése, lejáratása, erkölcsi és egzisztenciális megsemmisítése áll. Ennek velejárója a **gőg, a hatalmi arrogancia**, a hübrisz, a voluntarizmus. Mindez roncsolóan hat a társadalom szövetére, erkölcsi állapotára, az emberek közérzetére:

182. Ameddig nincs meg a keresztény értelmiségnek és a **keresztény közéletnek a belső képzési rendszere**, ahol profi, támadhatatlan érvrendszereket építünk ki, addig gyengék vagyunk.

183. Azt tapasztaljuk, hogy még a magukat kereszténynek valló, szélesebb körben sugárzó médiacsatornák is **félve érintenek társadalmi viták alapját képező témákat**. E lassan oldódó **öncenzúra gyökere többrétű**.

184. Egyrészt hat a keresztények több évtizedes szocializációja, melynek következtében **nem szívesen nyilatkoznak kamera előtt**, hitüket, értékrendjüket maguk is magánügynek tartják, illetve tudják, hogy a társadalom egy része ezt el is várja tőlük. Ez azonban szemben áll az a keresztény indíttatással, amellyel meg akarjuk mutatni Isten-kapcsolatunk életünkre gyakorolt hatását. Egy **kereszténynek feladata a közéleti szereplés, hivatása a helyi és nagyobb közösségek építése**.

185. Másrészt hat a **kereskedelmi média világának piacorientált, fogyasztóra épülő logikája**, amely szalad a fogyasztók ösztönös igényeit kielégíteni, mert a tulajdonos számára ebből tud profitot előállítani. Egy keresztény médium erősen nonkonformista benyomást kelt a média piacon. Emiatt viszonylag defenzív, s a személyes erősség magas foka szükséges a tulajdonosok és a szakma részéről is, hogy képes legyen megmaradni, előre haladni.

186. Harmadrészt hat az **ideologikus liberalizmus** azon logikája, ami egyes emberi jelenségeket véd és tabusít, másokat meg kipellengérez és diszkreditál. A kereszténység a másodikba tartozik. Amikor ez a doktrína találkozik a média piacorientált logikájával, üzletet csinál a kereszténység kigúnyolásából: a keresztény tapasztalatok, gondolatok és jelképek szabad prédát jelentenek, védtelen, szabadon kiaknázható természeti kincsei a profit előállításnak.

187. A média világa is változik. A **világháló** és az arra épülő **portálok** technikájának fejlődésével ma már egészen kis kezdőtőkével is elkezdhetünk csoportot, hálózatot építeni, a közboldogság építésén munkálkodni. Ezek olyan célok és olyan társadalmi funkciók, melyekre természetes és folyamatos igény van. Ez a téma a kereskedelmi médiát nem érdekli, mivel nem kecsegtet nagy jövedelemmel, leginkább non-profit módon működtethető. A hosszú távú társadalmi hatása azonban felbecsülhetetlen! Aki erre az emberi és társadalmi igényre épít, hosszú időn keresztül szervezi majd közösségeinket.

188. A **portálok a közösségépítés** és a szélesebb közélet **irányában is tartogatnak lehetőségeket.** Egy **keresztény értékeket valló petíciós oldal** például nagy országos és nemzetközi hatást keltett azzal, hogy sokaknak biztosította a valódi vélemény kifejezésének lehetőségét, eljuttatva az illetékesekhez, hogy milyen döntéseket szeretnének látni. Az így kiépülő csatornáknak a főműsoridőben sugárzott adásokkal is vetekedő közönsége lehet.

189. Jó példa egy fiatal keresztények által létrehozott, ökumenikus jellegű portál. **Fiatalos dinamikával, határozott keresztény hitvallással, ezrével vonzza** a fiatalokat nap mint nap az oldalára. Az online közösségépítést offline programokkal ötvözik, lehetőséget adva arra, hogy ne csak virtuálisan találkozzanak egymással.

190. A média szerepe nagyon jelentős az **erkölcsi szocializáció** terein. Azonban a profitorientált médiumok – és ez a főáram – a katin-

tások számát és a nézettséget tekintik eredménynek, nem a nézőben elért változást. Ezzel nem is számolnak, még „mellékhatásként” sem. Ez hasonlít a profitorientált gazdálkodás és a közjóorientált gazdálkodás közötti különbséghez. Jelentős társadalmi érdek fűződik hozzá, hogy ezen a téren kutatás induljon.

191. A **média** függetlenségének liberális dogmáját már Nyugaton is kétségbe vonják. A pozitív ügyeket vagy a felháborodást kiváltó tetteket, eszméket, **megnyilvánulásokat árunak tekintik.**

192. A média ugyanolyan piac, mint a többi gazdasági ágazat, ugyanakkor józan ésszel látnunk kell, hogy **egy-egy „médiaáru” az emberek cselekvési mintáira esetenként évekre vagy még hosszabb időre is kihatással lehet.**

Javaslatok

- A keresztény médiumok sürgős – és a távirányítóval kapcsolható világban elkerülhetetlen – feladata, hogy a Krisztustól tanultakat és az abból következő, távolabbra tekintő életet a szélesebb célcsoport által is érthető és befogadható köntösbe öltöztessék. A hit kultúrát teremt, tehát a jövő nemzedékek előtt a forma tekintetében is felelősségünk van.
- Szükségesnek látjuk azt is – és ismételten a médiumok felelőségére hívjuk föl a figyelmet –, hogy a társadalom erkölcsi érzékenységét javítsuk. Ebben megkülönböztetett szerepe lehet a korszerű keresztény média megerősítésének és fejlesztésének, valamint annak, hogy a médiahatóság nyilvánosan, az eddiginél sokkal határozottabban és nyilvánosan lépjen fel a közerkölcsöt romboló, a gyermekek és a fiatalok személyiségfejlődését torzító médiamegjelenésekkel szemben. Különösen a kereskedelmi médiumokat kérjük és szólítjuk fel önmérsékletre! Felhívjuk a politikai pártokat és a kormányzatot egyaránt, hogy keressenek közös megoldást erre a kérdésre!

- A keresztény médiumoknak érdemes lenne jobban odafigyelni a mai nyelvezetre, hangulatokra, beszélgetési technikákra stb. Ezek olyan stiliztikai, és nem lényegi eszközök, melyekben, ha nagyobb rugalmasságot tanúsítanának, nagyobb fogyasztói számot érhetnének el. Ha a ma emberét szólítanák meg, szívesebben figyelnének rájuk.

A türelem erénye

193. A **türelemre** nehéz példát találni a mai magyar közéletben, ha csak nem az egészségügyben és az oktatásban meg a szociális szférában dolgozókra gondolunk.

194. Jó példát láthatunk a **türelem** markáns megnyilvánulására az **egészségügyben**. Az ágazatra fordított növekvő források mellett is tiszteletre méltó, ahogy az orvosok, az egészségügyi dolgozók nap mint nap bejárnak dolgozni, szolgálják várandós, beteg, idős embertársainkat. Az egészségügyben tevékenykedők **kitartása és hosszan tűrése** még mindig nagyban hozzájárul a rendszer fenntartásához.

Üzenetek

Ne féljetek! (Mt 14, 27)

Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért! (Mt 5, 10)

Mondottam ember: Küzdj és bízva bízzál! (Madách)

Hiteles példamutatással együtt élhetünk.

Ne add fel, állj ki a jó mellett!

Elég erős, elég bátor vagy, hogy jobb légy?

Légy bátor félteni, és légy bátor védeni!

Együtt vagyunk erősek.

Halhatatlan lelked van, élj ennek állandó tudatában!

Okosság

Mottó

„Magadat jobban megismervén, sok nagy és csodálatos dolgot fogsz megérteni. Azt vélni, hogy a tudás birtokában vagyunk, megakadályozza, hogy eljussunk a megértésre.” (*Hitvalló Szent Maximos*)

„Merészen tervezni, alaposan kivitelezni, felkészülni a csalódásra.” (*Martin Luther King*)

Definíció

Készség, amely értelmünket arra teszi hajlandóvá, hogy megfogalmazzassuk céljainkat, és megtaláljuk a céljaink eléréséhez alkalmas eszközöket, miközben céljainkat alárendeljük a végső célunknak.

Kulcsszavai:

- emlékezet, tapasztalat,
- értelem, tanulékonyosság, felfogóképesség,
- találékonyosság (intuíció),
- jövőről való gondolkodás, előrelátás,
- óvatosság, mérlegelés, körütekintés (kivételek megítélése),

- helyes döntés, érvelés, utasítás-parancs,
- a cselekvés nyomon követése, értékelése, aktualizálása.

Alapvetések

195. Az ember az őseitől **genetikailag kódolva** hozta a képességeit, többek között a **gondolkodás képességét**. Ez a képesség azonban nem áll meg önmagában, hanem meghatározza a nevelés és az oktatás, amely tartalommal tölti fel.

196. Szent László tapasztalata („**atyám, bűnös vagyok, földi hatalom nyomja a vállam**”) örök szenvedés, örök fájdalom minden vezető számára. Ugyanakkor „**a politikusnak nem szabad zokon vennie, ha figyelmeztetik: ő is ember, akit Isten gondviselő szeretete hordoz. De ha tetszik neki, ha nem, a transzcendens értékek – a jó, az igaz, a szép – őrajta is túlemelkednek**” (Bogárdi Szabó István), őrajta is uralkodnak.

197. **Nem vethetjük** a vezetők szemére, **ha döntéseik nem tökéletesek**, hiszen a közéleti tevékenység – mint minden gyakorlati tevékenység – folyamán természetesen történnek hibák. Ezek a hibák korrigálhatók, lehet és kell is belőlük tanulni. Szent László királynak a Monte Cassinó-i apáthoz írt levelében olvashatjuk, hogy **ha az ember döntéshozó lesz, akkor nem feltétlenül sikerül mindig az isteni tanítás szerinti döntéseket hozni**.

198. Tehát amellet, hogy tudomásul vesszük, hogy a – remélhetőleg a közjó érdekében gyakorolt – hatalomnak és a politikának megvannak a saját törvényszerűségei, ez **nem ad felmentést az erények alól**, így nem ad felmentést az okosság gyakorlása alól sem.

199. **Okosság nélkül nem lehet kormányozni**, s jóllehet, a kormányzás olyan felelősség, amely alkalmanként és rövid időre felülírhatja bármelyik erény érvényét, **ezt azonban soha nem teheti meg tartósan!**

A közéleti szereplő okossága

200. A keresztény közéleti szereplő feladata, hogy a köz jólétéről, a közboldogságról gondolkodjon, ezért cselekedjen, továbbá az, hogy a közéletben (például a médiában, az iskolában, etikaórákon) elősegítse a közboldogságról való gondolkodást.

201. Azt, hogy az erényeket és általában az erényes életet az emberek mennyire tartják fontosnak és mennyire gyakorolják, kisebb részben az állam intézményes berendezkedése, nagyobb részben a közéleti szereplők magatartása, a politikai életben tapasztalt vezetési gyakorlat befolyásolja.

202. Az okosság erénye kialakulásában óriási szerepe van a gyakorlatnak. Nem elég az elméleti tudás és érzék, a tapasztalat is szükséges. Probléma, ha valakit nem a megfontolt szakmai szempontok motiválnak a döntéseiben, hanem pusztán a kinevező iránti – egyébként szükséges – hierarchikus lojalitás.

203. Az előző évtizedekben a keresztény politikusokat úgy állították be, akik csak naivak lehetnek, de legalábbis biztosan nem lehetnek felkészült szakemberek. Az elmúlt évek politikai eredményei után ezt ma már kevesen tarthatják így.

Javaslatok

- Érdemes lenne egy felmérést végezni a természetes erények, valamint a keresztény értékek társadalmi ismertségéről, az ezekkel kapcsolatos elképzelések, benyomások és sztereotípiák természetéről, a velük kapcsolatos esetleges félreértések és félremagyarázások mértékéről.
- Mivel a kialakult szokások, a bevett gyakorlat, a közösség egészét jellemző politikai kultúra kulcsszerepet játszik, a közéleti szereplők teremtsenek olyan politikai légkört, amelyben az emberek példát

látnak az etikus magatartásra és az erények követésére, arra, hogy a politikai vezetők ezt a gyakorlatot részesítik előnyben.

Mérlegelés és döntéskényszer

204. Tisztelet illeti a politikusokat azért a szinte lehetetlen feladattért, amit a **jó élet érdekében és a jó kormányzás jegyében** vállalniuk kell. Egyrészt az okosság feltételezi a gondos mérlegelést, az **elemzést, a megfontoltságot, mások meghallgatását**, ilyen értelemben egyfajta **alázatot**. Másrészt a **politizálás napi szinten állandó döntéshozatalt igényel**.

205. Nincs rosszabb annál a politikánál, ami nem hoz döntéseket, és adós marad fontos döntésekkel. Ez a döntéskényszer azt is jelenti, hogy időről időre úgy kell döntést hozni, hogy az okosság minden lehetőségét vagy feltételrendszerét még nem merítettük ki. A kormányzásnak is megvan a maga ritmusa és **adott esetben itt és most kell dönten**i egy kérdésben.

Az okosság erénye a közéletben

A közélet keresztény megközelítése

206. Az erényeket – természetükből következően – nem lehet jogszabályokkal előírni, viszont **lehetséges olyan társadalmi környezetet teremteni**, ahol a belső minőség, a folytonos tanulás és fejlődés divatos, kifizetődő és elvárt, ahol megtalálhatók az erények kialakulásának bejáratott kerékvágásai.

207. A **közélet keresztény megközelítése** nem annyira céljaiban tér el más közéleti megközelítések sajátosságaitól, inkább ember- és közösség szemléletében, valamint abban, ahogy a közéleti tevékenység mikéntjét látjuk. Több meghatározottsága és előfeltevése van, mint a

jelző nélküli konzervatív politikai filozófiának. Példaadáson és tanuláson alapul. Azon a tanulási folyamaton, ami a Krisztust követő tanítványokban zajlott, és zajlik ma is.

208. A keresztény megközelítés a közéleti munka módszerét inkább **az igazság felismerésében és képviselésében** látja, kevésbé a célra vezető politikai kommunikáció gyakorlásának művészetében. Az igazsághoz való ragaszkodás hosszú távon biztonságosabb és az egész politikai közösség szintjén, hosszú távon kifizetődőbb is.

209. Az igazság képviselésére vállalkozó közéleti ember a politikai közösség működését is az **igazságra való törekvésre**, igazságosságra készíti. Olyanná alakítja a közéletet, amelyben az egymásnak ellentmondó vélt vagy valós igazságok értékelése a **párbeszéd eszközeivel zajlik**.

Javaslat

– A keresztény embernek és a közvélemény tájékoztatásában fontos szerepet betöltő keresztény médiumoknak az eddigieknél sokkal tudatosabban, határozottabban és rendszeresebben kellene megszólalniuk közéleti kérdésekben.

A közéleti tevékenység feladata: a közboldogság szolgálata

210. A keresztény közéleti ember fontos feladata a **társadalmi széttagoltság csökkentése**, a társadalom integratív folyamatainak elősegítése, az egymás iránti közöny falainak lebontása, a szolidaritás cselekedeteinek bátorítása. Amikor Krisztus az ellenség szeretetéről beszél, arra tanít a lelki radikalizmus nyelvén, hogy „**haladd meg a barát-ellenség pólusokban való gondolkodást**, nézz olyan szemmel, ahogy Isten néz téged”. Általános tapasztalat, hogy a lelkileg érettebb ember könnyebben megtalálja a közös hangot a másikkal.

211. Sokan úgy érezzük, hogy a jelenlegi közélet egy **kommunikációtechnikai módszerekkel vívott szabadfogású birkózás**.

A kommunikáció szabadságának téves értelmezése az, amikor a másik befeketéését, az álhírek gyártását a politikai küzdelem rendes eszközének kezdik tekinteni. Ez a közélet és a politikai tevékenység további tekintélyvesztéséhez vezethet, amely társadalmilag rendkívül költséges. Elkerülhetetlen, hogy **finomodjanak a politikai kommunikáció íratlan szabályai**, és ha szükséges, írott jogi formát is kapjanak.

212. Az okos **vezetés hosszú távon gondolkodik, nem négy-öt éves ciklusokban**. Számára elsődleges a keresztény értékek felmutatása és képviselése a közéletben. A keresztény erősség a **közboldogság növelésére irányul**, nem pusztán az egyéni boldogságok összegének növelésére.

213. Az általános tapasztalat szerint a kevésbé erényes politikusok elképzelései a politikai ciklusok folyamán fellazulnak, a célkitűzések egyre kevésbé erednek **életközeli tapasztalatokból**. A politikusok egyre inkább hajlamosak lesznek a személyes hatalom építésére és megtartására koncentrálni. Ez súlyos kárt okoz a közjónak, pedig a közélet tisztasága a közjó egyik alapvető sajátossága.

214. Ma, amikor a kereszténységet sokan magyarázzák és félremagyarázzák, fontos, hogy **mi magunk alakítsuk az arculatunkat**. Most, amikor a politikai irányításban nagyon hosszú idő után magukat kereszténynek nevező emberek vesznek részt, nagy jelentősége van, hogy ne a politikai összetartás viselkedési szabályai alakítsák a keresztény közéleti ember karakteréről kialakuló képet, hanem lehetőség szerint fordítva.

215. A **közéleti** folyamatok során fel kell tárnunk az **okos kompromisszumok lehetőségeit**, és meg kell azokat kötni. Ebben a keresztény közéletiség megközelíti a konzervatív felfogást. A keresztény közéleti személyiségek ebben elvi alapon álló, de kompromisszumkész közéleti szereplőként vegyenek részt.

216. A jó kormányzás azonban **nem csupán a vezetők felelőssége**, hanem az egész közösségé. Nemcsak azért, mert a közösség maga választja a vezetőit, hanem azért is, mert a közösség minősége hat a vezetés minőségére is. **Erényes közösséget** tartósan nem lehet erények nélkül fenntartani. Ezért **az okosság erénye akkor ér valamit, ha „közokosság” lesz belőle.** Ezért képezi ennek a tanulmánynak fontos mellékletét egy oktatói segédlet, melyet a középiskolák 11. osztályainak erkölcsstan óráihoz ajánlunk.

Választási akarat vs. politikai ügyesség

217. Egyrészt valóban nagy jelentősége van annak, hogy a közéleti folyamatok, valamint **a választók voksai kiválasszák a megfelelő közéleti tapasztalattal rendelkező embereket**, akik tisztában vannak a politikai, tárgyalási, kommunikációs, meggyőzési stb. technikák használatával. Másrészt azonban hangsúlyozni kell, hogy **a keresztény politika végső soron elvi alapú politika.**

218. Ma gyakran halljuk, hogy politikusnak lenni szakma. Ez jó kép, de ha a választó azt érzi, hogy a politikus kezdi megmondani helyette, hogy valójában mit is szeretne, akkor a politikus már nem a politikus szakmát gyakorolja, hanem marketinget, és megpróbálja eladni nekünk a gondolatait.

219. A **közéleti szereplő** politikai érzékének egyik legfontosabb próbája, hogy megéri-e azt a határt, ameddig irányíthatja a választó szándékát, és **mikor kell már tényleg a választóra figyelnie.**

220. Nagyon fontos, hogy a vezető **ne szakadjon el az emberektől**, akiktől a támogatást várja. Ma azt érzékeljük, hogy a közéleti szereplők egyre kevésbé számítanak azokra, akik közül kikerültek, s akiknek a támogatására számítának. Nem jó, ha a vezetés önhatalmúlag akarja a támogatókat vezetni, mintha nem bízna bennük és **az értékítéletükben.** Ezért indokolt és fontos a választók szervezett megkérdezése.

221. Amikor a keresztény ember **választ**, okosan és józanul gondolkodik arról, hogy a választáson részt vevő **politikusok** mennyire képviselik a keresztény értékeket, illetve ha ez nincs benne az életprogramjukban, akkor milyen viszonyt alakítottak ki azokkal, akik ezen az úton igyekeznek járni.

222. A mai magyarországi közéleti helyzetben felvetődik a **keresztény szavazó dilemmája**: a politikai szövetséghez vagy a Krisztusról szóló tanúságtételhez kell inkább húnekk lenni? Meddig vállalható fel a kormány egy-egy akciója?

223. Ha a hatalom a korszerű tömegtájékoztatás eszközeivel befolyásolja a választói tömegeket, **irányított kérdéseket** tesz fel, majd felmutatja, hogy milyen egység van mögötte, akkor a keresztény közéleti ember hiányolni fogja az okosság erényét. Szemléletünkől távol áll az a fajta kommunikáció, ami az **embert nem döntéshozó partnernek tekinti, akit meg kell győzni, hanem olyan tömegnek, akinek be kell állítani a véleményét.**

224. Amikor okosságról beszélünk a közéletben, **nem pusztán a közéleti döntéshozó döntésének minőségére gondolunk**, és nem is pusztán a nyilvánosság szereplőinek vagy a választóknak az okosságáról. A keresztény értelemben vett **közéleti okosság a közösség közös tudásának és tapasztalatának** megnyilvánulása annak minél teljesebb valóságában. Ez nem pusztán **menedzsmentpraktika**. A valódi, igazságos feltételek között hozott döntés után a leszavazottak körében is **megnyugvás következik**, és nem a becsapottság érzése. A közös döntés és annak megfelelő módja ezért erkölcsi kérdés is, nem csak választási technika. A **közös döntés** neveli az embereket, és a közösségért való felelősség vállalásának szintjét is emeli, röviden: **építi a közösséget.**

225. Az oktatás, a közgondolkodást és közérzületet befolyásoló média, a gazdaság működése, a kultúra és maga a modern civilizáció vál-

tozó mértékben ugyan, de **a politikától**, a politikai hatalomtól **függ, amely viszont** – bízunk benne – **tőlünk függ**.

A tervezés minősége

226. A közélet keresztény szemlélete nagy hangsúlyt helyez a **hosszú távú gondolkodásra, a felelősségvállalásra, a gondoskodásra**. Ennek megfelelően komolyan kell venni és meg kell erősíteni a **stratégiai gondolkodást, a tervezési folyamatokat**, a tervek minőségét és elbírálásuk módját. Nem alibitervezésre vagy pusztán a közéleti kommunikáció számára muníciót szolgáltató tervező tevékenységre van szükség. **A tervezés fontos fóruma a közös gondolkodásnak, a társadalmi rétegek bevonásának**.

227. Egy kormányprogramnak, akár egy intézményfejlesztésnek is a pillérei egyszerűek: meg kell határozni azt, **hogyan állunk most** (helyzetértékelés), utána meg kell határozni, hogy mikor, **hova akarunk eljutni**, majd pedig el kell dönteni, hogy **milyen módszerekkel és eszközökkel** tudunk megvalósítani egy ennek megfelelően elkészített tervet, azaz cselekvési programot kell készíteni.

228. **Nem egészséges, ha nincs kormányprogram**, ha az Országgyűlést – megkerülve a közigazgatási és szakmai kontrollt, valamint a társadalmi egyeztetés által kikövezett rendes utat – **egyéni képviselői indítványok** árasztják el. A kivételes általánossá tétele **csökkenti az emberek biztonságérzetét**, és a politikusok ellenőrizhetőségét is.

229. Nem jó, ha **a tervezés zárt körökben folyik**, a polgári társadalomtól elzártan, és csak az **utolsó pillanatban kerülnek elő** a konkrét tervek, melyekről még a gyakorlott képviselők sem képesek elmélyült véleményt kialakítani. Ez az elharapózó törvényhozási gyakorlat azal fenyeget, hogy a döntéshozatal eltávolodik annak valódi tárgyától, megalapozottsága nyilvánvalóan hiányos lesz, legitimitásának utólagos megkérdőjelezése pedig kézenfekvő.

230. Ez rombolja az emberek felelősségvállalását, hiszen azt sugallja, hogy nem érdemes a közösség iránt érdeklődni, a közösségről gondolkodni, abban véleményt hangoztatni, mert úgyis csak egy szűk kör kezében van a döntés. A közéleti szereplőktől ezen a téren nagyon tudatos, hosszú távú építő munkát várunk el.

Javaslat

– A magukat kereszténynek mondó közéleti szereplők a **tervezési** és végrehajtási tevékenységük során vegyék figyelembe, és **gyakorlják a keresztény közéleti tevékenység elveit**. Tegyék világossá, amikor az egység kedvéért támogatják a szövetséges által kívánt célt, és ne mondják keresztény célnak azt, ami nem az.

Alaposan előkészített vagy intuitív döntések

231. Nem felel meg az okosság erényének, ha **túl nagy helye van az ad hoc döntéseknek, túl nagy szerepe van a vakmerőségnek**, a ráérzésben bízásnak, és hiányzik a távolra tekintés.

232. A lelki életben és a döntéshozatalban alaposabban elmélyült keresztény gondolkodók arra tanítanak, hogy egy-egy döntéshez **alapos előkészítések után – gondolkodás, mérlegelés, megkülönböztetés révén** – jutunk el. A túlzott **improvizáció** a döntéshozó személyiségének kialakulatlanságára, gyakorlatlanságára, túlzott önbizalmára utal. Meg kell találni a megfelelő attitűdöt, kiegyensúlyozott magatartást, **amelyben együtt van a másik meghallgatása, megértése, a jövőről alkotott elképzelés, megfontoltság és elhatározás.**

233. Az okossághoz **nem elég a gondolkodás módszertana**, szükség van szoktatásra, nevelésre és példamutatásra is.

Az értelmiség szerepe

234. A keresztény értelmiségnek **joga és kötelessége**, hogy néze-teiről beszéljen, nyíltan megszólaljon, és közéleti üzeneteket fogalmazzon meg. A keresztény közösségekre tartozik, hogy **az országuk helyzetét a valóságnak megfelelően elemezzék**. (VI. Pál: *Octogesima adveniens.*)

235. A közösségi döntések előtti helyzet megítélése a politika feladata, ám a **döntés megfelelő előkészítésében a szakértőké és az értelmisége a főszerep**. Az értelmiség ideális esetben képes a közösség egésze szempontjából elemezni az eseményeket, vázolni a vezetők által adható lehetséges válaszokat. Segíti a politikai közösség tagjait, tehát a választókat, hogy nyugodtan értelmezzék a mindenkori helyzetet, valamint a közjót és egyéni érdekeiket együtt vizsgálva hozzák meg döntéseiket.

236. Az **értelmiség feladata, hogy a közéleti jelenségeket elemezze, magyarázza, és a vezetés munkáját bírálja, tanácsot adjon**, de kivételes esetektől eltekintve nem feladata, hogy beavatkozzon a napi politikai döntésekbe, mert ezekért nem ő viseli a politikai felelősséget. Felelőssége azonban, hogy megfontolt tanácsokat adjon, melyeket lehetőség szerint minél kevésbé befolyásoljanak saját, partikuláris érdekei.

237. Érzékeljük a **közös gondolkodás hiányát**. A **politikának az a feladata, hogy cselekedjen**, mert a **politika a cselekvés művészete**. Az értelmiség és a politika akkor tudja egymást jól kiegészíteni és harmonikusan együttműködni, hogyha nem a másiktól várja el azt, ami a saját feladata. A gondolkodás ne visszamutató legyen, hanem előre-mutató, és legyen képes nemcsak rámutatni a hibákra, hanem konstruktív javaslatokat is megfogalmazni.

238. Az értelmiségnek jelentős **szerepe** van a **közjó hosszú távú alakításában**. Felelős azért, hogy a vezetőkben kialakuljon a kormányzó okosság, a választókban a politikai okosság, a megfelelő helyzetfelismerés képessége, a média szereplőiben pedig a tényszerű tájékoztatás igénye.

239. Az értelmiség akkor tudja betölteni ezt a közösségi feladatát, ha a társadalomban biztosított ezek **hétköznapiakra tekintő oktatása**, amely nem téveszti szem elől a kereszténység által vallott végső célt. Az oktatásnak ki kell munkálnia a képességeket, különösen az elemző és szintetizáló képességet. Törekedni kell arra, hogy az értelmiség és a minél szélesebb nyilvánosság meg tudja különböztetni a társadalmi és politikai történetekben az igazat és a hamisat.

240. Az okosság gyakorlatias erénye kialakulásában sokat **segít a sokszínű szellemi háttér, a kritikus és a másokra odafigyelő beszélgetések** hatása. Ha ezek a feltételek nem elérhetők, kevesebb az esély kiegyensúlyozott és távlatokban gondolkodó értelmiség felnövekedéséhez, és ez a képviselői demokráciák működésének fogyatékoságaihoz vezethet.

241. A **keresztény értelmiség** és média fontos feladata, hogy **felhívja a figyelmet a politika bezárkózásának veszélyeire**. Nem az okosság erényében való előrehaladottságot jelzi, ha a közéleti szereplő nem kap visszajelzést.

Forradalmiság és konszolidáció

242. Az emberek nyugodt, kiegyensúlyozott, kiszámítható és **konszolidált környezetben érzik igazán jól magukat**. Ahol a jogszabályi környezet stabil, a verseny nyílt, és vállalkozások tervezhetnek. Érthető, ha gazdasági vagy politikai krízis idején a politika rendkívüli eszközökhöz folyamodik, de kívánatos, hogy a forradalmi törvényhozás és **kormányzás** a lehető legrövidebb idő alatt **visszatérjen korábbi medrébe**.

243. A keresztény közéleti cselekvő célja az emberek mindennapi életének nyugalma, nem saját szabadságának növelése. A forradalmi idők után a közéleti cselekvőknek mértékletességet kell tanúsítaniuk, és **engedniük kell a mindenki által vágyott konszolidációt**.

244. A **politika kapcsolata a környezettel életbevágó.** A hiteles keresztény közéleti attitűd egyik alapja, hogy mindig érzékeny a vezető és a vezetett viszonyára, és ezt a kapcsolatot mindig élőnek tartja meg. Az utóbbi években tapasztalható folyamatok után igen nagy szükség van a bizalom helyreállítására. Minden kormány fontos feladata a közbizalom erősítése.

245. Miközben a gazdasági válság makrogazdasági szempontjai megoldódnak, az emberek **tudása, egészsége, műveltsége háttérbe** szorult. Ez átmenetileg magyarázható, hosszú távon azonban nem elfogadható.

Az okosság erénye a szakpolitikában

246. Az elmúlt évek kormányzati eredményeinek van egy keresztény vonulata, ami a **szociális- és családpolitikát** illeti. Ezekkel az intézkedésekkel a keresztény gondolkodás egyetért, és valóban támogatja. Meggyőződésünk szerint tovább lehetne erősíteni azokat a programokat, amelyek megmutatják, hogy az ember valóban társas lény, hogy a civilizációt a társas voltunk fejlődésének, kibontakozásának köszönhetjük, és nem pusztán a pénzügyi technikák vagy az ipari technológiák precízebbé válásának következménye.

247. Mindent meg kell tennünk a **Kárpát-medencében élő magyarság szellemi, kulturális és gazdasági egyben tartásáért, az összetartozás erősítéséért.** Ez jelentős anyagi és politikai ráfordításokkal és kockázatokkal jár. Természetesen elismerjük és támogatjuk az Alaptörvényben is megfogalmazott nemzeti felelősséget a határokon kívül rekedt honfitársainkért, és arra biztatjuk a mindenkori magyar kormányzatot, hogy anyagi lehetőségeihez mérten a lehető legnagyobb erőfeszítéseket tegye meg értük.

248. Az igazság képviselője arra int minket, hogy a **kölcsönös tiszteletet és a határozott magyar jogvédelmet** mindenképpen lehetővé

kell tenni és meg kell követelni. Ebbe beletartozik az anyanyelvhasználat polgári jogának teljes körű helyreállítása, kulturális intézményeink védelme, az Európa más térségeiben már megvalósult autonómia biztosítása, továbbá a meghurcolt, jogaiktól és tulajdonuktól megfosztott magyarokkal szembeni jóvátétel és rehabilitáció is.

249. Magyarország többszöri megcsonkításának körülményeiről, az országot ért hamis vádakról a világnak **a valóság föltárásával lehet válaszolni**. A történelmi tényekről a világnyelveken és a Kárpát-medencében használatos összes nyelven, adatszerűen, az elektronikus technikák fölhasználásával kell tájékoztatást nyújtani. Emellett helyet kell adni az eltérő értelmezések és vélemények tárgyyszerű megvitatásának, tisztázásának. Elvárható, hogy ehhez a munkához tudományos intézményeink, egyházaink és a kapcsolódó civil szervezetek minden támogatást megkapjanak.

250. Az Európai Unió az alapító atyák szándéka szerint azért jött létre, hogy olyan legyen, mint **„aki jól és előre lát”** (ez a görög 'europósz' szó jelentése). Robert Schuman úgy fogalmazott, hogy „Európa jövője mostantól fogva arra késztet bennünket, hogy szerveződjünk, tájékozódjunk, egyesüljünk”. Hozzátette azonban azt is, hogy **„nem szabad egybeolvasztani azt, aminek külön kell állnia”**. „Nem az egyes államok egybeolvasztásáról, vagy egy Szuperállam létrehozásáról van szó. Az államaink léte itt Európában történelmi realitás, felszámolásuk lélektanilag lehetetlen lenne. Ez a sokféleség valójában nagyon örvendetes.”

251. A **bevándorlók visszatartása** helyes politikai döntés volt, mert a nagyszámú külföldi szabályozatlan beáramlása kezelhetetlen helyzethez vezetett volna. Jelen helyzetben még mindig valódi döntést lehet hozni a rászoruló befogadásáról, míg a határok nyitva tartása elvette volna a döntés lehetőségét.

252. Erkölcsileg **valódi kötelességünk a háború miatt rászorulókon segíteni**. Az viszont már döntés kérdése, hogy ezt a kötelességün-

ket a menekülőknek nyújtandó ideiglenes segítő befogadással vagy a háború helyén történő segítségnyújtással teljesítjük.

253. Helyes döntés, hogy létrehoztunk egy **segítségnyújtásra szakosodott közigazgatási egységet**, helyettes államtitkárság formájában, amely a hátrányt szenvedő keresztényeknek biztosít segítséget. Ugyanakkor keresztényként azt valljuk, hogy mindenkinek segítséget kell nyújtani, akit háború sújt, tehát a muszlimoknak is.

254. A segítségnyújtásnak arányosnak kell lennie, vagyis érvényesíteni kell a szeretet rendjét (*Ordo caritatis*). Először önmagammat, majd **egyre táguló körben a családomat, a szomszédomat, a munkatársaimat, a nemzetemet** szeretem.

255. Támogatjuk az államnak azt a törekvését, hogy a migrációból származó konfliktusokat és veszélyeket a határainkon kívül kell tartani, és támogatásunkat a szülőföldre való visszatérésre és az újjáépítésre, a helyben maradás támogatására kell koncentrálni. Különösen az **üldözött keresztény közösségek megsegítésére** kell helyezni a hangsúlyt. Támogatnunk kell azokat a törekvéseket, amelyek a lakhatatlanná bombázott szülőföld talpra állítását, és a béke helyreállítását célozzák, hiszen ismerjük, mekkora felelősség terheli a világ katonai hatalmait a kialakult helyzetért.

Üzenet

■ *A túl sok gondolkodás megölheti a cselekvést.*

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben, 2018-ban
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

Az igazgatóság elnöke Balla László
Vezérigazgató Erdős Tamás
Telefon: 66/887-400

